МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Філологічний факультет

Кафедра польської філології

Пояснювальна записка

До кваліфікаційної (магістерської роботи)

магістр

на тему: **Перекладацькі трансформації в перекладі роману «Кава з кардамоном» Йоанни Ягелло**

Виконала: студентка 2 курсу,

Групи ФЛКм-11з

Спеціальності 0.35.0.33 слов'янські

мови та літератури(переклад включно),

перша-польська

Касінської Марії Миколаївни

_____

Науковий керівник

доц. Стефанишин Ю.М.

_____

Рецензент

доц. Зелінська М.З.

_____

Львів-2023

Я, *Касінська Марія Миколаївна*, підтверджую, що магістерську роботу на тему “Перекладацькі трансформації в перекладі роману «Кава з кардамоном» Йоанни Ягелло українською мовою виконала самостійно, вказавши всю використану літературу в *Списку використаної літератури*. У тексті роботи немає фрагментів праць інших авторів без оформлених покликань.

_____

(дата)

_____

(власноручний підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП……..….…3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ……...…..6
1.1.Поняття перекладу……..…...6
1.2.Перекладацькі стратегії та прийоми……...….7
1.3.Особливості перекладу текстів художнього дискурсу……..…11
1.4.Поняття та типи перекладацьких трансформацій……..……13
РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ «КАВА З КАРДАМОНОМ» ЙОАННИ ЯГЕЛЛО……...17
2.1.Лексичні трансформації……..…….17
2.1.1. Калькування……17
2.1.2. Конкретизація…….21
2.1.3. Генералізація…….....23
2.1.4. Антонімічний переклад……..…...27
2.1.5. Прийом цілісного перетворення……..….31
2.2. Граматичні трансформації……..34
2.2.1. Заміна……...36
2.2.2. Перестановка……...40
2.2.3. Додавання…….……...43
2.2.4. Упущення…….……....46
2.2.5. Об’єднання та членування речень…….……...48
ВИСНОВКИ……..……..…55
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ……..58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ……..63
РЕЗЮМЕ……..65

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства перекладацький напрям досліджень художніх текстів є досить актуальним. Цілком закономірно, що перед дослідниками різних наукових сфер гостро постає проблема вивчення перекладацьких трансформацій у сучасному суспільстві. В епоху медіа, коли інформація поширюється світом із неймовірною швидкістю, виникає потреба якісного перекладу, адже основною вимогою до нього є максимальний ступінь еквівалентності оригіналу. Безумовно, що сучасний процес глобалізації позначився і на культурологічному дискурсі як специфічному виді двомовної комунікації. Лінгвістична наука в цьому контексті не є винятком. Адже вона досліджує мову – чи не найважливіший інструмент соціальної комунікації, що експлікує найменші зміни в суспільстві – приміром на рівні виникнення неологічних одиниць на позначення нових понять і віднесення до пласту пасивної лексики слів, котрі виходять з ужитку, що важливо для перекладацької діяльності зокрема. Усе це зумовлює значний інтерес до мови художніх текстів, які варто вивчати в контексті культурних репрезентацій. Адже вагомим аспектом у процесі перекладу є осмислення саме лінгвістичних особливостей, щоб досягнути найвищого рівня еквівалентності.

Актуальність дослідження. Переклад художніх творів – це складний процес. Адекватність інтерпретації образів визначається відповідними принципами перекладу. Дослідження художнього тексту дозволить проаналізувати лінгвальні засоби творення концептуальних одиниць, виявити тенденцію до впізнаваності й репрезентації ідіостилю та специфіки стилістичних ознак.

Проблема перекладацьких трансформацій є однією з найактуальніших у сучасному перекладознавстві. Для того, щоб вірно відтворити зміст іншомовного тексту перекладачі вдаються до різноманітних трансформацій, які повністю або частково змінюють структуру речень оригіналу. До питання

перекладацьких трансформацій зверталися багато відомих перекладознавців, зокрема: В.М. Комісарів, Р.К. Міньяр-Белоручев, Л.С. Бархударов, Я.І. Рецкер, В.Г. Гак, А.Д. Швейцер. Однак, незважаючи на наявність значної літератури, присвяченої проблемі перекладацьких трансформацій, серед вчених відсутня єдина думка щодо самого поняття перекладацької трансформації. Актуальність запропонованої роботи полягає в спрямуванні лінгвістичних досліджень щодо вивчення специфіки перекладу перекладацьких трансформацій. Дана робота допомагає з'ясувати й висвітлити актуальні питання пов'язані з перекладом перекладацьких трансформацій.

Метою роботи є з'ясувати види та дослідити особливості реалізації перекладацьких трансформацій у творі « Кава з кардамоном» Йоанни Ягелло .

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання:**

- розкрити поняття перекладу та перекладацьких трансформацій;
- визначити основні види перекладацьких трансформацій;
- проаналізувати класифікації перекладацьких трансформацій;
- зібрати фактичний матеріал на основі оригіналу та перекладу твору Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном»
- покласифікувати та проаналізувати зібрані перекладацькі трансформації.

Об'єктом дослідження є перекладацькі трансформації у перекладі твору Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном».

Предметом дослідження є типи і функції перекладацьких трансформацій у перекладі твору Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном».

Методи дослідження. Задля досягнення мети дослідження було використано сукупність взаємодоповнюючих загальних і спеціальних методів:

– метод системного аналізу;
– метод порівняльного аналізу;
– метод комплексного аналізу.

Матеріалом для дослідження є 215 виявлених перекладацьких трансформацій.

Джерельну базу становить переклад твору Кава з кардамоном українською мовою, виконаний Б. Антоняк.

Практичне значення роботи визначається можливістю використання її результатів у навчальних теоретичних курсах з лексикології, стилістики і практики перекладу, а також у практиці навчання мови.

Структура роботи. Робота складається з наступних пунктів: вступної частини, два головних розділів та підрозділів до них, висновків, списку використаної літератури, списки використаних джерел та резюме.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

1.1. Поняття перекладу

Існує кілька підходів до розуміння поняття «переклад». Розуміння перекладу як процесу передбачає дію, спрямовану на передавання інформації з мови-джерела на цільову мову [8]. Переклад як результат – це твір, речення тощо, вже відтворенні цільовою мовою усно або на папері [8]. Окрім того, як справедливо зазначає Л. Гончаренко, перекладом також називають вид людської діяльності, сферу зайнятості що спрямовані та відтворення текстів, а також наукову дисципліну, що вивчає особливості перекладацької діяльності [12, с. 197].

Окрім терміну «переклад» у перекладознавстві використовують також поняття «відтворення», «переказ», «адаптація», «інтерпретація», які є близькими за значеннями, але мають певні відмінності. Так, О. Селіванова зазначає, що переказ засновано на особливостях розуміння оригінального тексту мовцем [32.с. 190]. Поняття «інтерпретація» наближається до поняття «переказ». Текст інтерпретується вже у процесі самого перекладу [4, с. 45] та залежить від особистості перекладача, адже він може походити з різних, у порівнянні із автором оригіналу, соціальних класів, мати іншу освіту, погляди на життя, цінності та особистісні характеристики.

Як зауважує Л. Ро, інколи термін «адаптація» набуває негативної конотації, бо, на відміну від перекладу, покликаного створити «ідеальний образ тексту оригіналу», начебто «руйнує» цей образ [46, p. 23]. Тому адаптація називається інколи «спрощеною та неповною» протилежністю перекладу [46, p. 36].

У цій роботі ми будемо послуговуватись поняттям «переклад» і застосовувати підхід, де переклад розуміється як процес. На відміну переказу,

адаптації, інтерпретації переклад дозволяє максимально повно й точно відтворити всю систему смислів, що містяться в оригінальному повідомленні [3, с. 99]. Текст перекладу у цьому сенсі, як зауважує А. Мельник, комунікативно рівнозначний оригіналу [25, с. 284], що виявляється у тому, що реципієнт ототожнює переклад із оригіналом у змістовному й структурному відношеннях [25, с. 99-100].

Отже, ми визначити поняття перекладу, розглянемо тепер основні характеристики текстів художнього дискурсу та підходи до їхнього перекладу.

1.2. Перекладацькі стратегії та прийоми

Варто окрему увагу приділити стратегіям перекладу – адже це доволі поширене поняття у перекладознавстві, однак й до сьогодні бракує чіткого загальноприйнятого визначення цього терміну. Більше того, не всі науковці вважають це поняття терміном. Слід зауважити, що потрібно розрізняти терміни перекладацькі стратегії та перекладацькі дії. Перекладацькі дії – це сукупність усіх можливих дій які потрібні для виконання перекладу, а перекладацькі стратегії – це усвідомлено обраний алгоритм дій, стратегія при перекладі одного конкретного тексту, - доводить у своїй праці вчена Алексеєва І. С. [3]. Саме тому, більшість дослідників, торкаючись теми перекладацьких дій та алгоритму їхнього використання (тобто стратегії), мають на увазі саме письмовий текст. Німецький відомий учений перекладознавець Х. Крінгс розділяє перекладацькі стратегії на макростратегію та мікростратегію [27]. Якщо проаналізувати в чому між ними різниця, то варто зауважити що макростратегія – це різні способи вирішення декількох перекладацьких проблем, а мікростратегія – це різні способи вирішення однієї проблеми. У полі макростратегії процес перекладу включає в себе попередній перекладацький аналіз, суто процес перекладу та редагування готового тексту. Тому, уважаємо, що переклад для фахівця виглядає як процес прийняття

рішення, його можна поділити на два етапи: розробка перекладацької стратегії та визначення мовної репрезентації цієї стратегії, що включає в себе використання різноманітних прийомів – перекладацьких трансформацій. Таке рішення приймається з урахуванням специфіки тексту, мовних і позамовних детермінантів перекладу в їхній взаємодії. Для того, щоб правильно обрати стратегію та відповідні прийоми потрібно відповідально поставитися до вибору. У такому виборі вирішальну роль може зіграти жанр тексту, мета перекладу і культурологічний вимір перекладу, характерний для тієї чи тієї епохи. Тобто стратегія - це загальна програма, концепція, установка, набір установок, що обирає перекладач для реалізації перекладу наприклад художнього тексту з певною метою та цілями. Тому перекладач має розробити певні характеристики для своєї стратегії. Спробуємо визначити такі характеристики:

1.Позиція еквівалентності. Для цього потрібно визначити ступінь співвідношення мови оригіналу та мови перекладу. Варто звернути увагу на повноту перекладу, зміст, жанр, стиль, культурологічний аспект, етичні й естетичні елементи, структуру й композицію, невербальні елементи.

2.Позиція обробки тексту перекладу. Для цього потрібно зрозуміти, яка саме обробка необхідна тексту перекладу. Обробка тексту перекладу може мати такі характеристики:

- належне функціонування;
- забезпечення зрозумілості перекладу;
- пристосування до всіх умов замовника;
- ступінь підготовки тексту до культури мови перекладу;

- ступінь підготовки тексту до жанрових та стилістичних норм культури замовника;
- припустимість та необхідність коментарів, пояснень;
- пристосування до технічних вимог та обмежень;
- пристосування до законодавчих вимог та обмежень.

3. Інша поведінка перекладача, пов'язана з перекладом тексту.

- організація роботи, послідовність дій, тайм-менеджмент;
- дотримання професійної та загальної етики, основ ділового етикету;
- рентабельність роботи перекладача;
- необхідність співпраці з іншими (перекладачі або редактори); [3]

Погоджуємося з думкою вченої І. С. Алексеєвої, що стратегії перекладу – це комплекс конкретних дій перекладача при перекладі конкретного тексту на кожному з етапів перекладу. Саме тому, дослідниця виділяє три етапи перекладу: сприйняття тексту, відтворення, контроль за виконанням перекладу [3]. Справді, сприйняття тексту в процесі перекладу є надзвичайно складним сенсорно-розумовим процесом, заснованим на різних видах і формах аналітичної й синтезуючої роботи органів не лише чуттів і мозку, а й усіх людських аналізаторів. Тому перекладач має бути надзвичайно чутливою людиною з добре розвинутою інтуїцією, уміти відчувати текст, образно його відтворювати й здійснювати вплив на читачів. Відтак, переклад це завжди вторинне, репродуктивне, діяльнісне. Етап сприйняття увібрав у себе процес осмислення оригінального тексту. Найперше , перекладач читає текст для того щоб зрозуміти й відчути його сутність, вловити сенс який захований поміж рядків.

Найбільш дослідженим етапом є етап відтворення, тобто сам переклад, і ті конкретні засоби, за допомогою яких він здійснюється: одиниці перекладу, а також різновиди співвідношень мовних засобів, які встановлюються в процесі перекладу. Погоджуємося, що стратегія перекладача, за словами вченого В.Н. Комісарова, будується на розумінні того, що будь-яка частина тексту може представляти явні чи приховані перекладацькі проблеми, звідки виникає повага до оригіналу, неприпустимість бездумних або поверхневих рішень [7]. Досить влучно зауважив український перекладознавець О.В. Ребрій що стратегія одомашнення орієнтована на максимально адекватну передачу смислу, тобто є стратегією смислу, а стратегія очуження орієнтована на передачу особливостей форми, тобто є стратегією форми. Учений виокремлює дві стратегії, між якими потрібно зробити правильний вибір. Обираючи стратегію смислу, перекладач свідомо усуває всі перепони на шляху до розуміння тексту, через що і жертвує тими особливостями форми, які можуть ускладнити сприйняття твору іншомовним реципієнтом. Обираючи ж стратегію форми, перекладач, навпаки, часто змушений жертвувати смисловою прозорістю задля максимальної точності відтворення нетривіальних особливостей побудови оригінального тексту, які можуть виступати як маркерами індивідуально-авторського стилю, так і характерними мовностилістичними ознаками епохи чи стилю [28]. При цьому дослідник звертає увагу, що ці стратегії у чистому вигляді є ідеальними науковими конструктами, що існують лише в теорії перекладу. У практиці перекладу вони ніколи не реалізуються у такому вигляді – перекладач, навіть надаючи перевагу одній із них, як правило, інтуїтивно прагне «золотої середини», вдаючись у різні моменти перекладу то до однієї, то до іншої.

Отже, професіоналізм перекладача – це вироблення власної стратегії, прийомів та тактик перекладу. У найбільш узагальненому та стислому вигляді перекладацьку стратегію можна визначити як програму, концепцію, порядок

та суть дій при перекладі конкретного тексту. У нашому розуміння, перекладацька стратегія – це власний алгоритм діяльності перекладача, який передбачає наявність певних перекладацьких тактик та прийомів задля перетворення первинного тексту у вторинний репродуктивний продукт. Стратегія перекладу, безперечно, визначається особистісними якостями перекладача, який самостійно на практиці виробляє елементи власної стратегії, вміє інтуїтивно відчувати текст і підібрати відповідні прийоми й тактики перекладу. Проте нерідко помилки перекладача пояснюються саме неправильним підходом до своєї діяльності або повним ігноруванням обміркування стратегії перекладу, що неприпустимо для майстерного фахівця.

1.3. Особливості перекладу текстів художнього дискурсу

У перекладі художні засоби представляють особливі труднощі. Втрата художнього засобу може привести до того, що сенс буде переданий не в повній мірі, тож збереження художнього образу дуже важливе. Але дослідники підкреслюють, що це можливо не завжди, бо пов'язано з відмінностями між образними системами у різних мовах [5, с. 21]. За «законом збереження метафори» образ при перекладі має зберігатися максимально, опущення його може спотворити авторський задум [10, с. 127].

Перекладацькі способи перекладу художніх засобів полягають у застосуванні підходів, що здійснюються перекладачем у межах традицій певних перекладацьких шкіл і пов'язаних з ними нових тенденцій у перекладі.

Так, Н. Борковець пропонує відтворювати художні засоби за допомогою:

1) пошуку образного аналога;

2) створення дослівного еквівалента;

3) описового перекладу;

4) заміни образу оригіналу на образ, поширений у мові перекладу;

5) компенсації;

6) експресивно-прагматичної конкретизації;

7) нейтралізації образу [8, с. 153].

В. Карабан пропонує художні образи відтворювати:

1) повним перекладом;

2) додаванням або вилученням;

3) лексичною заміною;

4) структурною перебудовою;

5) традиційним відповідником;

6) паралельним найменуванням [18, с. 142].

О. Кондратьєва додатково пропонує скористатися

1) перекладом одного художнього засобу іншим зі збереженням образу;

2) відтворенням образу через вилучення непрямого значення;

3) згортанням художнього засобу до пояснення значення;

4) морфологічною заміною (заміна граматичних категорій);

5) синтаксичною заміною [**Error! Reference source not found.**, с. 96].

Слід також взяти до уваги інші особливості текстів художнього дискурсу. У таких творах нерідко є два плани оповідання – реальний та вигаданий. У реальному плані міститься багато польських реалій. У вигаданому – реалії вигадані, це так звані квазіреалії.

Існують окремі підходи до виділення способів перекладу при відтворенні тих чи тих жанрових ознак художнього тексту і, зокрема, таких, що містять елементи вигаданого світу.

Так, зокрема, при перекладі квазіреалій важливо мати на увазі способи трансляційного перейменування, які виділила Р. Зорівчак [16, с. 46]:

– гіперонімічне перейменування;

– дескриптивний перифраз;

– калька та напівкалька;

– комбінована реномінація;

– транскрипція та транслітерація;

– міжмовна транспозиція на конотативному рівні;

– субституція (уподібнення);

– ситуативний відповідник (контекстуальний переклад чи перекладацький оказіоналізм);

– інтерпретація (контекстуальне розтлумачення або описовий переклад).

А. Прокопенко та Р. Мозуль, досліджуючи особливості перекладу інтертекстуальних включень у романі, називають:

– транскрибування;

– калькування;

– еквівалентний переклад [30].

Отже, способи перекладу художніх текстів полягають у застосуванні підходів, що здійснюються перекладачем у межах традицій певних перекладацьких шкіл і пов'язаних з ними нових тенденцій у перекладі.

1.4 Перекладацькі трансформації, що застосовуються для перекладу текстів художнього дискурсу

Існує багато класифікацій перекладацьких трансформацій, тому, на нашу думку, доцільно для аналізу обрати таку, що узагальнює. Український дослідник С. Максімов надає широку характеристику трансформацій, зокрема [24, с. 92]:

І. Лексичні трансформації.

1.1 Формальні лексичні трансформації:

1.1.1 Запозичення, в тому числі й калькування.

1.1.2 Традиційні способи відтворення власних назв.

1.1.3 Транскрибування.

1.1.4 Транслітерація.

1.1.5 Поєднання традиційного відтворення, транскрибування та транслітерації.

1.2 Лексико-семантичні трансформації.

1.2.1 Диференціація значення.

1.2.2 Генералізація.

1.2.3 Конкретизація.

1.2.4 Модуляція.

II. Граматичні трансформації.

2.1 Дослівне відтворення синтаксичної структури («нульова трансформація»).

2.2 Транспозиція (заміна порядку слів у реченні).

2.3 Перестановки.

2.3.1 Морфологічні заміни (заміна частин мови).

2.3.2 Синтаксичні заміни (заміни синтаксичних конструкцій).

2.3.3. Граматичні заміни (заміни граматичних категорій).

2.4.Додавання повнозначних лексем або граматикалізованих одиниць.

2.5 Опущення повнозначних лексем або граматикалізованих одиниць.

III. Лексико-граматичні трансформації.

3.1. Цілісне перетворення.

3.2. Антонімічний переклад.

3.3. Компенсація втрат при перекладі.

Саме класифікація С. Максімова буде взята за основу в нашому дослідженні. Але, щоб дотримуватися принципів перекладу художніх текстів, які містять багато стилістичних засобів, необхідно враховувати багато аспектів концептуального та мовного перекладу. Тому, на нашу думку, важливо додатково використати денотативний підхід (за О. Селівановою

[34;35]) і паралельно із трансформаціями класифікацією С. Максімова розглядати деякі формально-змістові трансформації лексичного рівня:

1) деметафоризацію – заміну тропа нетропом;

2) реметафоризацію – заміну тропа еквівалентним тропом;

3) трансметафоризацію – зміну образу у тропі [33, с. 205].

У цілому, спектр художніх засобів у системі сучасної польської мови відрізняється від відповідного спектру в системі української мови. Інший діапазон синтаксичних засобів українською мовою компенсується інтонаційно та/або більшою семантичною (конотативною) місткістю одиниць.

Розуміння перекладу як процесу дозволяє його визначити, як дію, спрямовану на передавання інформації з мови-джерела на цільову мову. На відміну переказу, адаптації, інтерпретації переклад дозволяє максимально повно й точно відтворити всю систему смислів, що містяться в оригінальному повідомленні.

Художнім текстам властиві різні специфічні особливості. Одними з основних є художні засоби. Доцільно виділяти три типи художніх засобів – тропи, фігури та ампліфікації. Дослідники художнього дискурсу серед художніх засобів переважно приділяють увагу тропам – метафорі і метонімії. Окрім того, досліджуються жанрово стилістичні засоби, що широко пізнаються через вираження алегорії та параболи. Окрім того, у текстах художнього дискурсу лінгвістичними маркерами, на які доцільно звертати увагу при перекладі, є реалії, квазіреалії, інтертекстуальні вставки, оказіональні власні назви. Такі характеристики, як квазіреалії та оказіональні власні назви обумовлені використанням у художньому тексті вигаданої мови. Також має велику вагу семантичне значення одиниць художньої мови. Семантичні поля належать до різних мов. Семантичні поля — це структурна організація світу, яку можна вербалізувати за допомогою мови. Вони є способами мовного опису дійсності. Оскільки концепт і зміст мови в

лінгвокультурах різних мов різноманітні, семантичне поле як спосіб репрезентації мовного світу залежить від національного сприйняття світу.

Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок, що в більшості випадків зазначені жанрові особливості текстів художнього дискурсу відтворюються українською мовою за допомогою еквівалентного перекладу, описових перекладів, транскодування, транслітерації тощо. Доцільно використовувати трансформаційний підхід при аналізі способів перекладу жанрових особливостей художніх текстів, згідно з яким диференціюються лексичні, граматичні та лексико-граматичні трансформації.

РОЗДІЛ 2
ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ «КАВА З КАРДАМОНОМ» ЙОАННИ ЯГЕЛЛО

2.1. Лексичні трансформації

Лексичні трансформації - це різного роду заміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу. Серед лексичних трансформацій у нашому матеріалі дослідження виявляємо: калькування, конкретизацію, генералізацію та антонімічний переклад.

2.1.1. Калькування

З погляду мовознавства калька — це слово або словосполучення, запозичене з однієї мови в іншу шляхом буквального, дослівного перекладу. Пропонуємо ознайомитися з типами кальки та вирішити, наскільки вдалим є такий підхід.

Термін «калька» походить від французького дієслова calquer , що означає «копіювати, відстежувати». Якщо говорити точніше, ми використовуємо дієслово «калькувати», коли йдеться про запозичення слова чи словосполучення з однієї мови в іншу шляхом перекладу його компонентів із метою створення нової мовної одиниці в цільовій мові.

Іноді важко довести, що якесь слово є калькою, оскільки в різних мовах аналогічні одиниці можуть з’являтися незалежно одна від одної. Імовірність подібних процесів менша, якщо граматика калькованої одиниці суттєво відрізняється від тієї, що властива мові, у яку здійснюється запозичення, а також у тому разі, якщо калькованій одиниці властива неочевидна образність.

Калькування відрізняється від фоносемантичних відповідників. Калькування передбачає семантичний переклад (тобто відтворення значення), проте не охоплює фонетичної подібності — збереження приблизного звучання запозиченого слова шляхом підбирання слова або морфеми з подібним звуковим малюнком, що вже існує в цільовій мові.

Та найбільша складність полягає в тому, що для перекладу деяких мовних феноменів не існує відповідників, які разом з передачею специфічної інформації відображали б національний колорит, мали б ті самі конотації емоційного, смислового та стилістичного характеру, що супроводжують їх в оригінальному тексті [2, с. 5].

До таких мовних феноменів зазвичай відносять неологізми та фразеологізми, тобто сталі мовні конструкції, що мають певне значення. Для перекладу таких одиниць найчастіше застосовуються калькування або ж дослівний переклад. Таким чином переклад намагається зберегти образність оригіналу, який немає ні еквіваленту, ні аналогу в рідній мові, тому вдається до дослівної передачі образу. Такий спосіб може бути застосований у тому випадку, якщо в результаті калькування отримаємо вираз, образність якого легко сприймається українським читачем і не створює враження непридатності загальноприйнятим нормам української мови [22, с. 48]. І хоча такий метод перекладацької трансформації не високо цінується в перекладознавства та літературі загалом, він має все ж важливе значення для збереження національного колориту та специфіки оригінального твору. Про це передусім говорила і Р. Зорівчак.

У процесі роботи над перекладом Б. Антоняк використовувала різні прийоми перекладацьких трансформацій, один з яких-калькування. У нашому творі є досить багато таких трансформацій, ось декілька з них:

Оригінал: *Szkoła mieściła się* ***na poddaszu*** [11, с. 1].

Переклад: *Ліцей знаходився* ***на піддашші*** [6, с. 1].

В даному прикладі калькуванням виступає слово *піддашшя*. В слові збережено приблизне звучання запозиченого слова шляхом підбирання слова або морфеми з подібним звуком, що вже існує в цільовій мові. Прийом калькування в цьому рядку є дуже влучним і звичайно є зрозумілим для читачів мови.

Оригінал: *Gdyby ktoś ją zobaczył, musiałby pomyśleć, że ukradkiem wymknęła się z Muzeum Figur Woskowych Madame* ***Tussauds.*** [11, с. 225].

Переклад: *Якби хтось її зараз побачив, міг би подумати, що вона потайки втекла з Музею воскових фігур мадам* ***Тюссо***. [6, с. 236].

Як ми можемо побачити, в даному прикладі використано прийом калькування, адже слово *Tussauds* є власно назвою і перекладач був змушений дослівно перекласти прізвище, яке згадується вище.

Яскравим прикладом прийому калькуваня у романі, який схожий до попереднього, це є також переклад польських імен. Ось наступний приклад:

Оригінал: *Ciekawe, skąd wytrzasnęli takie obciachowe imiona: Halina i* ***Kazimierz!***[11,s.8]

Переклад*: Цікаво, як це мати примудрилася назвати їх такими лажовими іменами: Халіна й* ***Казимеж!*** [6, с.10].

Як ми знаємо, польське ім'я *Kazimierz* притаманне тільки польській мові, тому в українській мові немає такого відповідника, адже це власна назва.

Також у романі є прийом калькування, що зумовлений тим, що в мові перекладу не має відповідника, адже слово притаманне тільки країні, де функціонує мова оригіналу. Такий прийом калькування був використаний перекладачем твору в реченні:

Оригінал: *To Mariza, chyba najbardziej znana gwiazda* ***fado***.[11, s.15]

Переклад: *Це Маріза, здається, найвідоміша зірка* ***фадо***.[6, с.10]

Як ми можемо побачити, в цьому прикладі використано калькування слова *fado*, котре притаманне португальській мові, тому перекладач не могла знайти відповідник в українській мові, і вдалася до такого прийому.

Оригінал: *Jakby na dowód tych słów, mama siedziała przy stole kuchennym przed* ***laptopem****, monotonnie stukając w klawisze*. [11, s.19]

Переклад: *Наче на доказ власних слів, мама сиділа за кухонним столом перед екраном* ***лептопа*** *й одноманітно стукала по клавішах*. [6,с.20]

В цьому прикладі, ми маємо калькування в слові *laptop*, адже це слово притаманне польській мові, хоча в українській мові є відповідник цього слова ноутбук або ж комп'ютер.

Оригінал: *No i nie wiedziała, co to „****kopa*** *".* [11,s.96]

Переклад: *І що воно таке,* ***«копа»****?* [6, с.97]

Оригінал: *Ciasta przecież trzeba upiec,* ***bigos*** *ugotować, kapustę z grzybami, pierogi...*[11, s.99]

Переклад: *Треба солодке спекти,* ***бігос*** *приготувати, капусту із грибами, вареники…*[6, с.97]

У представленому прикладі власне вжито прийом калькування зі словом *bigos*. Бігос - це польська національна страва і відповідно це слово притаманне польській мові і в перекладі на українську мову відповідника не має, тому і вжито прийом калькування, щоб всі читачі могли зрозуміти про що йдеться.

Ще один яскравий приклад калькування ми бачимо в наступному реченні:

Оригінал: *Jestem głodna. Może zajrzymy do chińskiego baru* ***na sajgonki****? Albo ryż smażony?[*11, *s.153]*

Переклад: *Я голодна. Може, зайдемо до в'єтнамського бару на* ***сайгонки****? Або смажений рис?* [6, с. 162]

Автор перекладу Б. Антоняк використала даний прийом калькування для того, щоб адаптувати слово *sajgonki* до української мови. Адже дане слово

походить з В'єтнаму, а саме з в'єтнамської кухні, бо *сайгонкі* це традиційна в'єтнамська закуска. Відповідно, дане слово запозичене з однієї мови в іншу, власне шляхом такого буквального, дослівного перекладу. В даному прикладі, такий прийом калькування є доцільним, адже Б. Антоняк таким чином зберегла зміст речення та національний колорит даної країни.

2.1.2. Конкретизація

Конкретизація – це лексична трансформація, унаслідок якої слово (термін) ширшої семантики замінюється словом (терміном) вужчої семантики. Очевидно, що необхідність конкретизації значень деяких слів зумовлюється розходженнями в будові мов оригіналу і перекладу, відсутністю в мові відповідної лексичної одиниці широкої семантики. Обов'язкова умова досягнення адекватності перекладу з використанням трансформації конкретизації – виявлення контекстуальних зв'язків лексичного елемента широкої семантики.

Конкретизація – це один з видів лексичних трансформацій, який часто використовується перекладачами для більш точного і зрозумілого перекладу певних термінів чи слів [8, с. 43 – 44]. Також слід звернути увагу на те, що конкретизація є одним з найпоширеніших типів перекладацьких трансформацій, який базується на визначенні взаємозв'язків між логічними поняттями, і саме вона дозволяє перекладачеві досягнути семантичної еквівалентності при перекладі понять широкого значення.

Конкретизація як перекладацька трансформація неодмінно виконує функції пояснення, унаочнення, характеризації.

Конкретизація прикметників підкреслює ознаки, уточнює та допомагає зрозуміти характеристику певних елементів: приклади з творів (порівняльний аспект).

Найбільше випадків застосування конкретизації можна побачити на прикладі іменників. При паралельному читанні польською та українською мовами саме це сприяє усвідомленню читачем суміжності понять, смислових нюансів, способів називання елементів сюжету: приклади з творів (порівняльний аспект).

Загалом конкретизація в перекладі реалізується не стільки як прийом мовного уточнення, скільки як механізм мовленнєвого унаочнення. Перекладацька трансформація конкретизації може застосовуватися щодо слів будь-якої частини мови з метою підкреслити і пояснити смислові нюанси. Допоміжними трансформаціями, які у поєднанні із конкретизацією сприяють уточненню лінгвостилістичних елементів казки, є граматичні та стилістичні .

Конкретизація в перекладі з польської на українську мову може виявлятися у деталізації або розширенні конкретних елементів тексту.

Оригінал: ***Szkoły*** *nie było, bo pękła rura i wszystkim polecono wracać do domu.* [11, s.64].

Переклад: ***Уроків*** *не було, бо в гімназії прорвало трубу, і всім наказали повернутися додому* [6, с. 64].

У цьому випадку в оригіналі на польській мові ми маємо більш загальну конструкцію, а саме слово *szkoły*, тобто не було школи. В оригіналі ми маємо більш ширше поняття, проте в перекладі у нас з’явилась вужча конструкція, адже уроки ми маємо власне у школі. В цьому прикладі, використання такого прийому конкретизації є доцільним та важливим. Якщо б автор перекладу Б. Антоняк не використала цей прийом в даному реченні, то зміст речення однозначно б змінився, бо тоді б ми мали дослівний переклад, а саме *школи не було*. В такому випадку читачі цього твору, не правильно б зрозуміли суть речення, і могли б подумати, що школи не було зовсім, а не власне уроків.

Наступним прикладом конкретизаціїї слугує дане речення:

Оригінал: *Odejście choć na chwilę od książek pozbawiłoby ją cennych minut, których żałowała sobie nawet* ***na kąpiel*** *(brała tylko prysznic), jedzenie (połykała w pośpiechu kanapki, nawet na nie nie patrząc) i rozrywki (jedyną, na jaką sobie pozwalała, było przeglądanie ukrytych między starymi gazetami komiksów w toalecie).* [11, с. 176].

Переклад: *Бодай на мить відволіктися від книжок, означало б позбавити себе цінних хвилин, яких Лінка шкодувала собі навіть* ***для ванни*** *(замість цього вона швидко приймала душ), їжі (поспіхом, не дивлячись, ковтала канапки) чи розваг (єдине, що вона собі дозволяла — це переглянути старі комікси, які ховала між старих газет у туалеті).* [6, с. 185].

Вищенаведений приклад демонструє нам чітко виражений прийом конкретизації, а саме зі словом *kąpiel*. В оригіналі твору дане слово має більш ширшу конструкцію, тобто мається на увазі *купання* загалом, однак в перекладі на українській мові у нас з'явилось вужче значення цього слова, а саме *ванна* (власне місце, де можна купатися). Використання прийому конкретизації саме в цьому реченні, на нашу думку, не завжди буде доречним, адже можна б було дослівно перекласти дане слово, а саме *купання*.

Конкретизація у перекладі може бути важливою для створення живописних образів та виразного перекладу художніх творів, надаючи читачеві більше відчуттів та зображуючи сцени більш яскраво.

2.1.3. Генералізація

Генералізацією називається заміна одиниці мови оригіналу, яка має більш вузьке значення, одиницею мови перекладу з більш широким значенням, тобто перетворення протилежне конкретизації. Створюваний відповідник висловлює родове поняття, яке включає вихідне видове. Генералізація понять як прийом допомагає перекладачеві виходити зі

скрутного становища, коли він не знає позначення видового поняття мовою перекладу.

Генералізація – перекладацький прийом, зворотній до лексичної трансформації конкретизації. Він полягає у міжмовному перетворенні лексеми МД з вужчим семантичним полем на лексему МП з ширшим семантичним полем. В лексичному плані це є заміна часткового поняття загальним, видового – родовим, а в семантичному плані це є розширення, або гіперонімічна заміна. Застосовується у випадках, коли міра інформаційної впорядкованості вихідної одиниці вища за міру інформаційної впорядкованості відповідної одиниці у мові перекладу.

На відміну від конкретизації, генералізація – це процес протилежний. Він являє собою заміну одиниці вихідної мови з більш вузьким значенням одиницею перекладної мови з більш широким значенням, часткового загальним, видового поняття родовим. При перекладі генералізація часто з'являється як результат прагматичної адаптації тексту [32, с. 28].

Конкретизація використовується набагато частіше, ніж генералізація. Конкретизації підлягають слова із широкою семантикою, а також дієслова «говоріння». Крім того конкретизація може бути викликана культурологічними факторами [32, с. 29].

У нашому творі є декілька прикладів з прийомом генералізації, ось кілька з них:

Оригінал: *Po chwili minęły stary komis,* ***sklep z misiami****, przeszły przez skrzyżowanie z Bracką i weszły do Grycana* [11, с. 18].

Переклад: *За хвилину дівчата проминули старий комісійний магазин, крамницю, де продавалися* ***м'які іграшки****, перетнули перехрестя з вулицею Братською й звернули на Грицана*. [6, с.13]

В даному прикладі, використано прийом генералізації у слові *misiami,* при перекладі на українську мову, це слово набуло ширшого значення. Адже

в польській мові, це слово означає просто, як різновид іграшки(тобто ведмедик), а в українській мові при перекладі маємо більш загальну конструкцію, а саме м'яка іграшка, тобто всі іграшки загалом. Насправді такий перекладацький прийом використовується не дуже часто, але інколи трапляється. Його використовують для того, щоб більш узагальнити якусь річ або ж значення самого слова, як і зробила автор твору Б. Антоняк.

Генералізація у перекладі може виявлятися у зведенні конкретних деталей до загальних понять чи ідеї. Ось декілька прикладів генералізації у перекладі з польської на українську мову:

Оригінал: *Zaschło jej w* ***gardle*** [11, с. 237].

Переклад: *У* ***роті*** *пересохло*. [6, с. 249].

Як ми можемо побачити, в даному прикладі слово *gardło* має вужче значення, тобто йдеться про те, що горло це вже як частина, бо воно знаходиться в середині рота, а при перекладі на українську мову, Б. Антоняк використала прийом генералізації, адже в перекладі ми маємо слово *рот*, тобто більш загальнішу конструкцію. Автор перекладу, використала цей прийом для того, щоб не вдаватися в деталі, тобто де саме пересохло. Хоч перекладач використав такий прийом, зміст речення не змінився і є зрозумілим для польських та українських читачів твору.

У творі маємо ще один дуже схожий приклад генералізації:

Оригінал: Miała wrażenie, że z powodu ostatnich upałów jej ***błony śluzowe*** wyschły tak, że nie jest w stanie wydobyć z siebie nawet jednego słowa, a co dopiero jakieś sensowne zdanie. [11, с. 237].

Переклад: Лінці здавалося, що це через спеку в ***горлі*** наче все вигоріло, і вона не може видушити із себе жодного слова, не кажучи вже про якесь доладне речення [6, с. 249].

Отже, в даному прикладі в оригіналі на польській мові ми маємо слово ***błony śluzowe***, що означає слизова оболонка і відповідно має більш вужче

значення, а от в перекладі на українську у нас з'явилось слово ***горло***, котре має ширше значення. Знов ж таки, автор перекладу вдалася до такого прийому, щоб узагальнити зміст речення, так би мовити деталізувати цей текст і передати більш загальніше, що турбує героїню нашого роману.

Оригінал: *Spróbowała jeszcze raz, ale jej* ***stopy*** *nijak nie chciały w nie wejść*. [11, с. 4].

Переклад: *Спробувала ще раз, але* ***ноги*** *ніяк не влазили*. [6.с.11]

В даному прикладі можемо побачити, що в оригіналі ми маємо слово *stopy*, тобто більш вужче значення, адже стопа, це частина ноги, тобто нога складається з стопи, а от в перекладі на українську мову ми маємо слово *ноги*, тобто більш ширше значення, загальніше. Автор перекладу використала цей прийом, щоб більш узагальнити текст і не деталізувати всі моменти. Цей прийом не змінив значення речення, тобто всі читачі цього роману, як і польські так і українські зможуть зрозуміти значення та зміст даного речення.

Оригінал: *Do kieszeni wsunęła pozostawiony przez mamę* ***banknot***. [11,s.9]

Переклад: *До кишені поклала залишені мамою* ***гроші***. [6, с.11]

В наведеному прикладі, ми маємо знов ж таки приклад генералізації, а саме слова *banknot*. В оригіналі речення ми маємо більш вужче значення, адже банкноти-це гроші, виготовлені зі спеціального банкнотного паперу. А от в перекладі на українську мову, ми маємо більш загальніше слово, а саме *гроші*.

Маємо ще один приклад генералізації, який розглянемо:

Оригінал: *Przedszkolanka westchnęła i pokręciła głową, po czym chwyciła chłopca za* ***ramię*** *i po chwili zniknęli za drzwiami z napisem „Muchomory”*. [11 ,s.10]

Переклад: *Вихователька зітхнула й похитала головою, а тоді схопила Кая за* ***руку*** *й за мить обоє зникли за дверима з написом «Мухомори».*[6, с.12]

В даному прикладі в оригіналі, ми маємо слово з вужчим значенням, тобто *ramię-плече* (частина руки) в перекладі на українську мову ми маємо слово *рука,* яке є ширшим за значенням.

Оригінал: *Przestała* ***myć codziennie włosy****, tak jak miała w zwyczaju robić to kiedyś, gdy mama była w domu*. [11,s.57]

Переклад: *Вона перестала* ***щодня мити голову****, як робила це досі, коли мама була вдома.* [6,с.58]

Оригінал: ***Świerczek*** *ze Studzianek nie był wielki, ale gęsty.* [11,s.103]

Переклад: ***Деревце*** *зі Студзянок було невеличке, зате густе*. [6, с.100]

В даному прикладі ми чітко бачимо такий прийом, як генералізація. Адже в оригіналі речення на польській мові ми маємо слово *świerczek(ялина)*, тобто різновид дерева, і відповідно вужче значення в контексті. В перекладі на українську мову, у нас з'явилось слово *деревце*. Тобто в перекладі ми маємо більш ширшу та узагальнену конструкцію. На нашу думку, прийом калькування в цьому реченні не завжди буде доречним, адже українські читачі не зможуть зрозуміти про яке саме деревце розказується в тексті.

Ці приклади ілюструють, як генералізація може бути використана в українському перекладі для передачі загальних абстрактних концепцій або ідей, не концентруючись на конкретних деталях чи подробицях.

2.1.4. Антонімічний переклад

Крайнім випадком такого способу перекладу, як семантичний розвиток, при перекладі слів і словосполучень є так званий «антонімічний» переклад, коли форма слова або словосполучення замінюється на протилежну (позитивна - на негативну і навпаки), а зміст одиниці, що перекладається, залишається в основному подібним.

По суті, термін «антонімічний переклад», який зустрічається в перекладознавчій літературі, є неточним, оскільки слово, що перекладається, не замінюється на антонім у мові перекладу, а змінює лише форму на про-тилежну, тоді як його зміст, значення залишається без особливих змін. Тому для позначення означеного способу перекладу краще використовувати тер-мін «формальна негативація», в якому підкреслюється саме зміна форми слова або словосполучення і не йдеться про антонімічність як таку, що пов'язана із зміною змісту на протилежний.

Прийом антонімічного перекладу полягає у передачі поняття протилежним, часто із запереченням, тобто антонімом українського відповідника даного слова. Слід зауважити й наступне: антонімічний переклад нерідко буває найбільш зручним прийомом передачі смислового та стилістичного значення багатьох виразів [12, с. 19]. Проблемою дослідження антонімічного перекладу займалося чимало науковців, серед них: І. Я. Рецкер; Л. К. Латишев; А. М. Фітерман та Т. Р. Левицька та інші.

В основі антонімічного перекладу лежить логічне правило, згідно з яким заперечення будь-якого поняття може бути прирівняне до ствердження семантично протиставленого йому протилежного поняття. Науковець, що займався дослідженням цього аспекту перекладознавства, Карабан В.І. для позначення даного способу перекладу пропонує використовувати термін «формальна негативація», адже вважає його більш точним, оскільки в ньому підкреслюється саме зміна форми слова або словосполучення, а не зміна змісту на протилежний.

Антонімічний переклад є комплексною лексико-граматичною трансформацією, що означає одночасні модифікації лексико-семантичної та синтаксичної структур. Він здійснюється шляхом заміни стверджувальної форми в оригіналі на заперечну в перекладі або, навпаки, заперечної на

стверджувальну і супроводжується заміною лексичної одиниці мови оригіналу на одиницю мови перекладу з протилежним значенням [11, с. 3].

Розрізняють три види антонімічного перекладу:

1) Негативація (слово або словосполучення без формально вираженої суфіксом або часткою заперечувальної семи замінюється в перекладі на слово з префіксом не- або словосполученням з часткою не);

2) Позитивація (прийом протилежний);

3) Анулювання двох наявних у реченні негативних семантичних компонентів [13, с. 30].

А також варто звернути увагу на те, що антонімічний переклад часто є результатом повної трансформації висловлювання у перекладі, коли одна й та сама ситуація подається з протилежного погляду. Такий антонімічний переклад є контекстуально обумовленим [10, с. 78].

Антонімічний переклад — це використання протилежних за значенням слів у перекладі тексту. Цей стиль може бути використаний для створення конфлікту, підкреслення контрасту чи створення цікавого зіткнення ідей. Ось кілька прикладів антонімічного перекладу з польської на українську мову у художніх творах:

Антонімічний переклад може бути використаний для підсилення опозиції в тексті та підкреслення суперечностей між поняттями.

Маємо кілька прикладів антонімічного перекладу в нашому творі, ось декілька з них:

Оригінал: *Miała wrażenie, że z powodu ostatnich upałów jej błony śluzowe wyschły tak, że* ***nie jest w stanie wydobyć z siebie nawet jednego słowa****, a co dopiero jakieś sensowne zdanie.*[11, s.237]

Переклад: *Лінці здавалося, що це через спеку в горлі наче все вигоріло, і вона* ***не може видушити із себе жодного слова****, не кажучи вже про якесь доладне речення.*[6, с.224].

Автор перекладу використав цей прийом для перекладу даного вислову, а саме *wydobyć z siebie nawet jednego słowa - не може видушити із себе жодного слова*. Застосування такого прийому антонімічного перекладу в даному прикладі допомагає нам передати, те що відчуває герой твору в цей момент. Іноді в житті трапляються такі ситуації, коли ми схвильовані або ж дуже про щось переживаємо, то не можемо видушити з себе жодного слова. Автор перекладу Б. Антоняк цим перекладом підкреслила контраст цієї фрази, а також створила цікаве зіткнення ідей.

Розглянемо наступний приклад антонімічного перекладу:

Оригінал: *To* ***wielki*** *dar*. [11,s.31]

Переклад: *Це* ***неабиякий*** *дар*. [6, с.31]

Як можна побачити, автор перекладу вжив прийом антонімічного перекладу для того, щоб в цьому контексті зберегти значення, яке описується в оригіналі. Антонімічний переклад в слові *wielki* в оригіналі та неабиякий в перекладі, допомагає показати та передати нам інтенсивність цього дару. Такий переклад допомагає читачам уявити, який цей дар є насправді.

Чудовим прикладом використання антонімічного перекладу представлено в наступному реченні:

Оригінал: *Ale teraz... jeśli to było zakochanie, to wcale nie była pewna, czy tego chce, tego uczucia rozedrgania, niepewności i jakiejś* ***okropnej*** *pustki*. [11,s.32]

Переклад: *Проте зараз… якщо це була закоханість, Лінка геть не була певна, що хоче цього відчуття хвилювання, непевності та якоїсь* ***неймовірної*** *порожнечі.* [6,с.32]

В даному прикладі, можемо побачити, що автор перекладу використав прийом антонімічного перекладу зі словами ***okropny та неймовірний***. На нашу думку, такий прийом антонімічного перекладу в цьому реченні в певній мірі змінив своє значення, адже *okropny*-це жахливий, фатальний, і асоціюється нам з чимось жахливим, а слово неймовірний асоціюється нам з

чимось добрим, сильним. Тому при читанні цього речення, не кожен читач зможе зрозуміти, якою насправді була ця порожнеча. На нашу думку, можна було б цю фразу перекласти дослівно, наприклад *жахлива порожнеча*.

Наступний приклад антонімічного перекладу маємо в реченні:

Оригінал: *Kiedy mama poznała Adama**, zupełnie** się zmieniła*. [11, s.37]

Переклад: *Коли мама познайомилася з Адамом, вона **дуже** змінилася*. [6,с.38].

В оригіналу тексту ми маємо слово ***zupełnie***, тобто зовсім, а в перекладі на українську мову ми маємо слово *дуже.*

Отже, можемо зробити висновок, що використання антонімічного перекладу в романі «Кава з кардамоном» Йоанни Ягелло був цілком влучним.

2.1.5. Прийом цілісного перетворення

В порівняльному літературознавстві та перекладознавстві про прийом цілісного перетворення є насправді не так багато наукових публікацій. У своїй статті викладачка Руда А. подає таке визначення цього методу: Цілісне перетворення – це перекладацька трансформація, яка передбачає вираження смислу сказаного однією мовою засобами іншої, які не є ані словниковими, ані контекстуальними відповідниками окремих слів. І окрім того зазначає, що до цілісного перетворення перекладачі вдаються здебільшого під час передачі сленгу або жаргонної лексики, що є специфічною для кожної культури [15, с. 79].

Цікавою є праця Ласінської Т. про переклад архаїзмів. Науковиця стверджує, що найбільш ефективними, водночас найбільш рідкісними є випадки коли при перекладі зберігається архаїчна прикмета, хоча втрачається семантичне значення слова. Таким випадкам відповідає прийом цілісного

перетворення та відтворення архаїчної семантики при використанні незвичного архаїчного порядку слів [14, с. 202].

Важливим є те, що застосування цілісного перетворення також передбачає заміну розмовного словосполучення описовим словом. Окрім того, цілісне перетворення є ефективним при відтворенні лайки. Таку перекладацьку трансформацію використовують і при відтворенні українською мовою розмовної лексики англомовного кінодискурсу здебільшого під час перекладу сленгу, жаргону, фразових дієслів та лайки, коли в українській мові відсутній їхній відповідник або переклад відповідником є недоцільним з погляду прагматики тексту [15, с. 79].

Оригінал: *Niebo było błękitne jak* ***wstążka*** [11, с. 11].

Переклад: *Небо було блакитне, мов* ***навесні*** [6, с. 11].

Цілісне перетворення у цьому випадку дозволяє зберегти основний образ, оскільки підстава для порівняння домислюється читачем.

wstążka

1. *«pasek tkaniny mający wykończone oba podłużne brzegi, służący do przewiązywania czegoś, ozdabiania itp.*

Як ми можемо побачити, слово *wstążka*, в оригіналі зовсім відрізняється від слова в перекладі.

Прийом цілісного перетворення в перекладі передбачає зміну структури або форми виразу зберігаючи загальний зміст тексту. Це може включати в себе переформулювання речень, зміну синтаксичної конструкції чи розширення або скорочення тексту. Ось кілька прикладів цілісного перетворення в перекладі з польської на українську мову у художніх творах:

Оригінал: *Linka nic nie zjadła, bo w lodówce oprócz musztardy znajdował się tylko nadjedzony serek waniliowy,* ***ale i tak nie była głodna***. [11, с. 9].

Переклад: *Лінка не поснідала, бо в холодильнику, крім гірчиці, був хіба що початий ванільний сирок,* ***та їй однаково нічого не хотілося***. [6, с. 11].

У цьому прикладі фраза *ale i tak nie była głodna* зазнала цілісного перетворення, проте загальний зміст залишається той самий і є зрозумілим. На нашу думку, автор перекладу Б. Антоняк досить доречно застосувала цей прийом, для того, щоб замінити словосполучення описовим словом.

Також прийом цілісного перетворення ми можемо побачити в наступному прикладі:

Оригінал: *Bez ciebie* ***nie dam rady***. [11, с. 179].

Переклад: *Інакше* ***я не встигну*** [6, с. 188].

В даному випадку структура речення є змінена. На нашу думку, використання прийому цілісного перетворення саме в цьому реченні не до кінця доречний, адже зміст речення набув трохи іншого значення. Наприклад, якщо твір буде читати українець, то не до кінця зможе зрозуміти про що йдеться, чи героїня не зможе собі дати ради з чимось чи все таки кудись не встигне. Автор перекладу Б. Антоняк могла б дослівно перекласти дане речення, тоді б зміст речення був би зрозумілий для всіх читачів.

Оригінал: *Skoczyła z ostatniego piętra*. ***Zawód miłosny***. [11, с. 182].

Переклад: *Кинулася з останнюю поверху.* ***Коханий зрадив***. [6, с. 192].

У цьому прикладі структура фрази і вираз були перетворені для кращого відтворення змісту в українському тексті. На нашу думку, використання цілісного перетворення в даному реченні є доречним, адже текст є зрозумілим як і для польських читачів, так і для українських. Якщо б автор перекладу не використала цей прийом, то значення та зміст речення був би зовсім інший.

Розглянемо ще один приклад, в якому чітко можна побачити прийом цілісного перетворення:

Оригінал: *Linka* ***nie znała*** *Mareczka*. [11, s.199]

Переклад: *Лінка* ***ніколи не бачила*** *Марчика*. [6, с.188]

У вище згаданому прикладі, ми маємо прийом цілісного перетворення власне у фразі *nie znała.* В перекладі на українську, у нас з’явилась фраза

ніколи не бачила. Використання прийому цілісного перетворення саме у цьому реченні не завжди буде доречним, адже читачі не зможуть до кінця зрозуміти змісту речення. Тому, що не знати та ніколи не бачити, це два різні поняття і читач може не зрозуміти чи героїня твору не знала Марчика зовсім чи просто не бачила. На нашу думку, дослівний переклад у даному реченні був би доцільніший.

Ці приклади ілюструють, як прийом цілісного перетворення може бути застосований для адаптації тексту з однієї мови на іншу, зберігаючи загальний зміст і контекст або ж навпаки змінити його.

2.2. Граматичні трансформації

Граматичні трансформації (граматичні заміни) - це спосіб перекладу, при якому граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю мови перекладу з іншим граматичним значенням. Заміні може піддаватися граматична одиниця будь-якого рівня: частина мови, член речення тощо [1].

Зрозуміло, що при перекладі завжди відбувається заміна форм мови оригіналу на форми мови перекладу. Граматична заміна як особливий спосіб перекладу передбачає не просто вживання в перекладі форм мови перекладу, а відмова від використання форм аналогічних вихідним, заміну таких форм на інші [3].

В даний час існує безліч підходів до поділу перекладацьких трансформацій на види і типи та безліч класифікацій, запропонованих різними авторами. За словами Л. С. Бархударова, всі види перетворень чи трансформацій здійснюваних в процесі перекладу можна звести до чотирьох елементарних типів, а саме:

1. Перестановки - це зміна розташування мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Елементами, що можуть

піддаватися перестановці, є зазвичай слова, словосполучення, частини складного речення і самостійні речення в тексті.

2. Заміни - найбільш поширений і різноманітний вид перекладацької трансформації. У процесі перекладу заміні можуть піддаватися як граматичні одиниці, так і лексичні, у зв'язку з чим можна говорити про граматичні та лексичні заміни.

До граматичних відносяться такі типи:

а) заміна форм слова;

б) заміна частин мови;

в) заміна членів речення;

г) синтаксичні заміни в складному реченні.

3. Додавання. Цей тип перекладацької трансформації ґрунтується на відновленні при перекладі опущених в оригіналі «доречних слів».

4. Опущення - явище, прямо протилежне додаванню. Під опущенням мається на увазі опущення тих чи інших «надлишкових» слів при перекладі [2, с. 59].

Говорячи про переклад, одразу варто зауважити, що будь-яка перекладацька трансформація є мотивованою і зумовленою низкою причин і потреб. Звісно, часом думки спеціалістів щодо мотивів використання перекладацьких трансформацій різняться. Причини застосування граматичних трансформацій можуть бути як об’єктивними, так і суб’єктивними. До об’єктивних причин відносять культурні відмінності носіїв двох мов, відмінності граматичних структур мов тощо.

Суб’єктивними причинами називають недостатність часу в умовах усного перекладу, власний стиль перекладача, його належність до мови оригіналу чи перекладу тощо. Також слід зазначити, що загалом є два основні види граматичних перетворень – стійкі міжмовні відповідності, утворені за допомогою граматичних трансформацій, і контекстуальні, утворені в процесі

перекладу залежно від контексту, що зумовлені відмінностями в структурах двох мов (положенням мовної одиниці в системі мови, внутрішньомовними чинниками, граматичними категоріями, відмінністю синтаксису української та англійської мов) [16, с. 126].

Першорядна задача перекладача – досягти семантичної еквівалентності між текстом-оригіналом і текстом-перекладом. Для її досягнення потрібні різноманітні перекладацькі перетворення, а на рівні компонентної еквівалентності – трансформації, які торкаються граматичної структури висловлювання. Причина, що викликає, граматичні трансформації криється в тому, що кожна мова має свою своєрідну структуру, і перекладач має це враховувати. Речення без граматичних трансформацій – дуже рідкісне явище [17].

В даний час існує безліч підходів до поділу перекладацьких трансформацій на види і типи та безліч класифікацій, запропонованих різними авторами. За словами Л. С. Бархударова, всі види перетворень чи трансформацій здійснюваних в процесі перекладу можна звести до чотирьох елементарних типів.

Серед граматичних трансформацій у нашому матеріалі дослідження виявляємо: заміну, додавання, перестановку, упущення, об’єднання та членування речень.

2.2.1. Заміна

Під замінами маються на увазі як зміни при перекладі слів, частин мови, членів речення, типів синтаксичного зв'язку, так і лексичні заміни (конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, компенсація). Додавання припускають використання в перекладі додаткових слів, що не мають відповідностей в оригіналі.

Перекладознавці вважають, що заміни – це найбільш поширений і різноманітний вид перекладацької трансформації. Під час перекладу заміні можуть піддаватися як граматичні одиниці, так і лексичні. Як наслідок ми можемо говорити про граматичні та лексичні заміни. До граматичних відносяться такі типи:

а) заміна форм слова;

б) заміна частин мови;

в) заміна членів речення;

г) синтаксичні заміни в складному реченні [17].

Науковець В. Комісаров визначає граматичні заміни тим способом перекладу, при якому граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю мови перекладу з іншим граматичним значенням. Такій трансформації може піддаватися граматична одиниця вихідної мови будь-якого рівня: починаючи від словоформи, частини мови, члена речення, закінчуючи цілим реченням певного типу. Очевидно, що при перекладі завжди відбувається заміна форм вихідної мови на форми мови перекладу. Граматична заміна як особливий спосіб перекладу передбачає не просто вживання в перекладі форм мови перекладу, а відмову від використання її форм, аналогічних вихідним, заміну таких форм на інші, відмінні від них за граматичним значенням [18, с. 10].

Граматична заміна, яка найчастіше використовується при перекладі з польської на українську, є заміна дієприкметника у польському тексті на підрядне речення в перекладі. У нашому творі є досить багато таких трансформацій, ось декілька з них:

Оригінал: *Popołudniowe słońce oświetlało miękkim światłem trawę, krzak kwitnącej forsycji, ławkę obok i twarz* ***siedzącej na niej kobety*** [11, с. 10].

Переклад: *Пообіднє сонце м'яко освітлювало траву, кущ квітучої форзиції, лавку й обличчя* ***жінки, що сиділа на ній*** [6, с. 10].

Оригінал: *Uśmiechała się do* ***mężczyzny, trzymającego*** *w rękach aparat fotograficzny, nawet bardziej niż do siedzącego na jej kolanach niemowlęcia* [11, c. 10].

Переклад: *Вона посміхалася до* ***чоловіка, який тримав*** *у руках фотоапарат, а не до немовляти, що сиділо в неї на колінах* [6, с. 10].

Власне у всіх трьох трансформаціях ми маємо заміну дієприкметника на підрядне речення в українській мові. Також маємо, ще види прийому заміни, як наприклад заміна роду іменника, наприклад в польській мові – це чоловічий рід, а в український жіночий або ж навпаки. Розглянемо декілька таких прикладів:

Оригінал: *Znowu zgasło światło, po chwili jego twarz została oświetlona tylko z jednego boku, wydobywając jeden* ***policzek*** *i oko* [11, c.35].

Переклад: *Світло знову згасло, за мить його обличчя було освітлене тільки з одного боку, вихоплюючи одну* ***щоку*** *й око*. [6, с.32].

Оригінал: *Na środku stała czerwona* ***kanapa*** [11, c. 28].

Переклад: *Посередині стояв червоний* ***диван*** [6, с. 25].

Оригінал: *Niech mi pani da kawałek papieru i* ***długopis*** *– poprosiła Linka*.[11, s.130].

Переклад: *Нехай пані дасть мені шматок паперу та* ***ручку****-попросила Лінка.*[6. с.125]

Оригінал: *Linka była wysoka i szczupła, w szpilkach wyglądała jak* ***model.*** [11, s.9]

Переклад: *Лінка була висока й струнка, на шпильках виглядала, як* ***модель***. [6, с.11]

В даному прикладі є заміна роду іменника, а саме слова *модель*. Адже, ми знаємо, що в польській мові слово модель відноситься до чоловічого роду, а в українській мові навпаки до жіночого. Приклад такої заміни не змінює зміст тексту, адже ми чудово розуміємо значення цього слова.

Оригінал: *Czy* ***czarny tusz*** *wydobył głębię spojrzenia jak w telewizyjnej reklamie?*[11, s.28]

Переклад: *Невже це* ***чорна туш*** *підкреслила глибину погляду, мов у телевізійній рекламі?*[6, с.30]

В даному прикладі можемо побачити, що слово *туш* в польській мові, тобто в оригіналі відноситься до чоловічого роду, а в українській мові, тобто в перекладі це слово є жіночого роду.

Також у нашому творі є приклад граматичної заміни середнього роду на чоловічий рід в українській мові. Розглянемо кілька прикладів:

Оригінал: *jakie* ***liceum*** *wybrałaś, córeczko*?[11, s.188]

Переклад: *а який* ***ліцей*** *ти вибрала, доню?*[6,с.198]

Як ми знаємо, в польській мові іменники, котрі закінчуються на –um, мають середній рід (проте, не всі, є також вийнятки, як наприклад *album*). Отже в даному прикладі, ми бачимо, що в оригіналі слово liceum це буде середній рід, а в перекладі слова ліцей буде відноситися до чоловічого. Хоч ці слова мають різний граматичний рід, однак сам зміст речення не змінюється і текст є зрозумілим як і для польського читача, так і для українського.

Оригінал: *Ciotka nie mieszkała, niestety, w* ***centrum***.[11, s.190]

Переклад: *Тітка, на жаль, не мешкала в* ***центрі***.[6, с.187]

В даному прикладі, аналогічно як і в попередньому маємо граматичну заміну роду. Адже слово *centrum* в польській мові належить до середнього роду, а в українській мові слово *центр* належить до чоловічого роду.

Взагальному, всі приклади граматичної заміни, а саме роду, котрі вказані вище, не змінюють своє значення при перекладі, тому можна сказати, що перекладач вдало переклала ці речення.

Ці приклади показують, як прийом заміни може бути використаний для адаптації тексту на іншу мову, зберігаючи загальний зміст та інтонацію.

Також у нашому творі є приклади заміни категорії числа іменника, а саме з однини на множину та навпаки. Розглянемо декілька прикладів:

Оригінал: ***Parówki*** *nie było, więc wyjadł pół słoika musztardy i zjadł ciasteczko.* [11, s.9]

Переклад: ***Сосисок*** *не було, тож малий виїв півбаночки гірчиці й закусив тістечком.* [6, с.11]

В наведеному прикладі, ми чітко можемо побачити, що в оригіналі речення на польській мові ми маємо категорію числа іменника, а саме слова parówki в однині, однак в перекладі на українську мову, автор перекладу Б. Антоняк замінила категорію числа на множину. Як бачимо, в перекладі слово сосисок, має більш сукупніше значення, проте речення не змінило свій зміст і є доречним.

2.2.2. Перестановка

Перестановка - вид перекладацької трансформації, що полягає в зміні порядку прямування мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу.

Елементи перестановки

1) слова;

2) словосполучення;

3) частини складного речення;

4) речення в тексті (складному синтаксичному цілому).

Така перекладацька трансформація, як перестановка має під собою зміну розташування компонентів речення порівняно з їхнім розташуванням у вихідній мові. При художньому перекладі така синтаксична трансформація як перестановка вживається досить часто в порівнянні з науково-технічними перекладами [19, с. 267].

Комплексна граматична трансформація включає дві або більше простих граматичних трансформацій, наприклад, коли під час перекладу одночасно здійснюються перестановка та додавання [20, с. 109].

Одним з частих прийомів є прийом перестановки, оскільки для польської мови характерним є порядок розташування прикметника після іменника. Проте, не всі прикметники в польській мові мають таку послідовність, є також вийнятки. В польській мові, якщо прикметник вказує на якусь окрему, безпосередню ознаку людини або ж предмета, то прикметник знаходиться перед іменником, а якщо ми хочемо відзначити якусь ознаку, яка відрізняє даний вид предмету від інших, то прикметник слід ставити після іменника.

Для української мови властивий інший порядок слів, за якого прикметник передує іменнику, і переклад такого словосполучення вимагає перестановки.

У нашому творі досить багато таких трансформацій. Ось декілька прикладів:

Оригінал: ***Most Świętokrzyski*** *w porannej mgle, rozmazana czerwień tramwajów, kolorowe parasole* [11, с. 3].

Переклад: ***Свентокшиський міст*** *у ранковій імлі, нечіткі контури червоних трамваїв, кольорові парасольки* [6, с. 3].

Саме в цьому прикладі йдеться про перестановку на початку речення. В оригіналі в польській мові ми бачимо, що на початку маємо іменник, а потім прикметник, натомість в перекладі на українську мову, першим виступає прикметник, а потім іменник. Відповідно, автор перекладу використав в даному реченні, таку перестановку, щоб текст був наближений до української мови, адже переклад виконується українською мовою.

Оригінал: *„PODRĘCZNIKI NOWE I UŻYWANE*” [11, с. 2].

Переклад: «*Нові та вживані підручники*» [6, с. 2].

В цьому прикладі, ми маємо, такий самий вид трансформації, як в попередньому реченні, а саме перестановку. Так само, тут маємо перестановку

на початку речення, тобто в перекладі на українську мову ми маємо спочатку прикметник, а потім іменник, проте в оригіналі послідовність слів інша. Якщо звернути увагу на оригінал, то можемо побачити, що ознаки даного об'єкта, а саме слова *podręczniki* є постійними атрибутами, тому власне прикменики стоять після іменника.

Оригінал: ***Ogród Saski*** *z przypływem letniej pogody ponownie napełnił się matkami z dziećmi i staruszeczkami w beżowych płaszczach* [11, с. 1].

Переклад: ***Саський сад*** *після несподіваного повернення літньої погоди знову сповнився матерями з дітьми й бабульками в бежевих пальтечках* [6, с. 1].

Тут, так само, як і в наведених вище прикладах, маємо перестановку на початку речення, а все це відбувається тому, що в цьому реченні розміщення прикметника позначає особливість, а також має функцію категоризації, після іменника, а в українській мові навпаки.

Прийом перестановки в перекладі передбачає зміну порядку слів, фраз чи речень у тексті для покращення його звучання або зрозумілості в цільовій мові.

Оригінал: *Wiatr delikatnie szeptał w gałęziach* [11, с. 10].

Переклад*: Гілки легко шепотіли від вітру* [6, с. 10].

У цьому прикладі слова «*delikatnie*» (легко) та «*wiatr*» (вітер) знаходяться в іншому порядку, що може бути більш природнім українським виразом.

Оригінал: *Poczułem zapach świeżych kwiatów, gdy wchodziłem do pokoju* [11, с. 8].

Переклад: *Коли я входив у кімнату, відчував запах свіжих квітів* [6, с. 8].

У цьому прикладі частина фрази переставлена для кращого потоку речення в українському тексті.

Оригінал: *Nagle zobaczył, jak światło księżyca oświetliło drog*ę [11, с. 8].

Переклад: *Він раптово побачив, як світло місяця освітлює шлях* [6, с. 8].

У цьому випадку слова «nagle» (раптово) та «zobaczył» (побачив) розташовані у зворотньому порядку для покращення динаміки речення.

Оригінал: *Podczas burzy czułem strach* [11, с. 9].

Переклад: *Під час бурі я відчував страх* [6, с. 9].

У цьому випадку порядок слів залишається майже незмінним, але може бути дещо перегрупованим для природності в українському мовленні.

Ці приклади ілюструють, як прийом перестановки може бути використаний для адаптації тексту в перекладі, зберігаючи зміст і виразність мовлення.

2.2.3. Додавання

Трансформація додавання полягає у додаванні у текст перекладу лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі смислу тексту оригіналу та / або дотримання мовленнєвих і мовних норм мови перекладу [14, с. 48].

Науковиця Пташніченко Анна у своїй праці насамперед зауважує, що питання синтаксичних трансформацій, як вилучення і додавання при перекладі прозових творів, не є достатньо опрацьованим, тому потребує подальшого вивчення [21, с. 148]. Апелюючи до Виноградова, який вже роз'юшив дослідження таких трансформацій, дослідниця дає таке визначення: Додавання – граматико-синтаксична трансформація, в результаті якої збільшується кількість конституентів речення, можуть додаватися іменники, дієслова, прикметники, прийменники та словосполучення. Трансформація додавання полягає у введенні в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, для правильної передачі смислу речення (оригіналу), що перекладається, та дотримання мовленнєвих і мовних норм, що існують в

культурі мови в перекладі. А також додає, що трансформація додавання була використана з метою покращення смислового зв'язку в реченні [21, с. 150 – 151].

Під час перекладу твору на українську мову, ми виявили також такий тип трансформації, як додавання. Розглянемо декілька з них:

Оригінал: *Linka zapomniała parasolki, a buty niemiłosiernie uwierały* [11, с. 10].

Переклад: *Лінка забула парасольку, а туфлі немилосердно натирали* ***ноги*** [6, с. 10].

В даному реченні, бачимо, що в оригіналі в нас не має слова *ноги*, проте в перекладі речення в нас з'являється дане слово. Отже, перекладач твору, а саме Б. Антоняк використала в цьому реченні, такий граматичний прийом, як додавання. Можемо припустити, що слово було додане для того, щоб українському читачеві краще сприймався зміст та вигляд твору, а також, щоб речення було більш сформоване граматично.

Оригінал: *Czerwonowłosa przedszkolanka obrzuciła ją zdegustowanym spojrzeniem* [11, с. 10].

Переклад: *Вихователька з* ***рудим****, аж червоним волоссям, кинула на неї незадоволений погляд* [6, с. 10].

В даному прикладі, в оригіналі ми маємо слово *czerwonowłosa*, проте перекладач при перекладі додала ще слово *рудий.* Як ми можемо, зауважити, в оригіналі воно відсутнє. Додавши це слово у речення, перекладач знов ж таки не змінила змісту тексту, а навпаки додала ще більше емоційного забарвлення.

Прийом додавання в перекладі передбачає введення нових слів, фраз чи речень для кращого роз'яснення або уточнення контексту тексту. Ось кілька прикладів прийому додавання в перекладі з польської на українську мову у художніх творах:

Оригінал: *Spacerowałem po parku* [11, с. 10].

Переклад: *Я прогулювався в парку, насолоджуючись красою навколишньої природи* [6, с. 10].

У цьому прикладі в український переклад додано фразу в одне речення для підкреслення насолоди прогулянкою та краси природи.

Оригінал: *Za oknem szalała burza* [11, с. 1].

Переклад: *За вікном бушувала буря, розгоняючи темряву своїми блискучими блискавками* [6, с. 1].

У цьому прикладі додано опис бурі та блискучих блискавок, щоб створити більш живописний образ.

Оригінал: *Obejrzałem piękny zachód słońca nad horyzontem* [11, с. 4].

Переклад: Я дивився на чарівний захід сонця над горизонтом, який розфарбовував небо в різні відтінки червоного та фіолетового [6, с. 4].

У цьому випадку додано додатковий опис заходу сонця для збільшення емоційності та виразності в тексті.

Оригінал: ***Mikołajki*** *stanowiły miły akcent pomiędzy sprawdzianem z chemii i następnym z całej serii próbnych testów z części humanistycznej, którymi uparcie raczyła ich polonistka* [11, с. 74].

Переклад: *Подарунки на день святого* ***Миколая*** *був приємним перепочинком між контрольною з хімії й наступним із численних тестів з мови та літератури, якими вперто мучила їх вчителька польської*. [6, с. 73].

У цьому прикладі додано фразу *подарунки на день святого Миколая*, такий переклад стає більш зрозумілішим для читачів, адже в оригіналі ми маємо слово *Mikołajki* і читач може подумати, що йдеться наприклад про солодощі у вигляді Миколая. Тому цей переклад є дуже доречним і допомагає читачам зрозуміти, про що саме йдеться в тексті. Ці приклади ілюструють, як прийом додавання може бути використаний для збагачення тексту, надання йому більшої деталізації і виразності у процесі перекладу.

Розглянемо ще один приклад додавання у нашому творі:

Оригінал: *Postanowiła po prostu iść przed siebie*. [11, s.201]

Перекладач: *Вирішила йти про вперед,* ***нікуди не звертаючи***. [6, с. 190]

Як ми можемо побачити, в перекладі на українську мову, автор перекладу використав прийом додавання, а саме додав фразу *нікуди не звертаючи.* Таким чином, автор перекладу хотів додати деталізації цьому реченню, щоб було більш зрозуміло, що героїня твору вирішила завжди йти прямо. На нашу думку, прийом додавання в цьому реченні не змінив зміст речення і воно залишається зрозумілим для всіх читачів.

2.2.4. Опущення

Опущення – це процес протилежний додаванню, при якому в перекладі вилучається певний мовний елемент. Мова йде про опущення в перекладі надлишкових мовних одиниць. В більшості випадків це елементи, які відносяться до структури мови.

Існує безліч визначень того, що таке опущення та як його трактувати в перекладознавстві. Та зупинимося на тлумаченні А. Яковоні. За його словами, опущення – це перекладацький прийом, мета якого – «викидання слів із мови оригіналу на мову перекладу». Учений зазначає, що цей процес може бути зумовлений «культурними зіткненнями» між двома мовами під час перекладу. На його погляд, мотиви використання перекладачем прийому опущення полягають в уникненні безеквівалентних одиниць і словосполучень із негативним відтінком, які здатні викликати неприязнь у читача [23].

Така трансформація зібрала довкола себе доволі багато дослідників, які по-своєму трактують її, та добирають свої синоніми, втім варто також зупинитися на моменті для чого використовують опущення. Так, науковиця Р. Дімітріу виокремлює такі наміри звернення до опущення:

1) забезпечення мовленнєвої точності та стилістичної прийнятності, уникнення надлишковості тексту;

2) відтворення інформації в лаконічній формі;

3) подання тільки необхідної інформації;

4) уникнення перешкод (культурних, часових тощо);

5) дотримання жанрових канонів;

6) підтримка певної політичної системи;

7) передача інформації для специфічної авдиторії [22, с. 52].

Окрім цього дослідниця Л. Пунга виокремлює ще й такі види опущень:

1) опущення іменників, прислівників способу дії та прислівників-підсилювачів;

2) нехтування цілими реченнями;

3) опущення окремих табуйованих слів і цілих речень, що стосуються тем-табу;

4) вилучення іменників з негативним значенням;

5) опущення фрагментів цілого тексту [22, с. 52].

Оригінал*: Kudłaty,* ***łaciaty*** *pies chuchnął jej prosto w twarz ciepłym, szczęśliwym oddechem, a potem oblizał policzek* [11, с. 2].

Переклад: *Кудлатий пес дихнув їй просто в обличчя теплим, щасливим подихом, а тоді лизнув дівчині щоку* [6, с. 2].

Б. Антоняк в перекладі на українську мову, застосувала прийом опущення, саме в цьому реченні, ми бачимо, що в оригіналі є слово *łaciaty*, проте в перекладі це слово опущене. Автор перекладу опустила дане слово при перекладі для того, щоб уникнути надмірної деталізації, а саме опису собаки в вище згаданому реченні.

Прийом опущення в перекладі може бути використаний для упрощення речення, фрази чи тексту загалом. Це може бути використано для зменшення

слів або для уникнення надмірної деталізації. Ось кілька прикладів прийому опущення в перекладі з польської на українську мову у художніх творах:

Оригінал: Był bardzo zmęczony, więc poszedł spać [11, с. 3].

Переклад: Він був дуже втомлений і пішов спати [6, с. 3].

У цьому прикладі фраза «тому» опущена в українському перекладі, оскільки це розуміється з контексту.

Оригінал: *Kupił nowy samochód i szczęśliwie uśmiechał się* [11, с. 3].

Переклад: Він купив нову машину і радісно посміхався [6, с. 3].

У цьому випадку слово «радісно» опущено в українському перекладі, оскільки це може бути виразно передано посмішкою.

Оригінал: Ona po prostu przyniosła mu filiżankę kawy i wyszła [11, с. 3].

Переклад: Вона принесла йому чашку кави і відійшла [6, с. 3].

У цьому випадку слово «просто» опущено в українському перекладі, оскільки це не впливає на загальний зміст речення.

Ці приклади ілюструють, як прийом опущення може бути використаний для спрощення речень і тексту в художніх творах під час перекладу.

2.2.5. Об’єднання та членування речень

Об'єднання речень – спосіб перекладу, при якому синтаксична структура речення в оригіналі передається шляхом з'єднання двох простих речень в одне складне. структури мови перекладу.

Передусім слід зауважити для чого використовують такий доволі складний метод перекладацьких трансформацій. Хоча подаємо його в граматичних способах перекладу, його все ж слід вважати більш синтаксичним. Такий спосіб слугує для передачі логічного змісту та смислу тексту вихідної мови. А також він зумовлений певними мовними нормами для побудови кращого перекладу.

Об’єднання речень – трансформація протилежна членуванню. Це спосіб перекладу при якому синтаксична структура в оригіналі перетворюється шляхом з’єднання двох чи більше простих речень [24, с. 244]. Членування речення, має місце тоді коли одне складне речення перетворюється у низку з двох або більше речень. Речення членують на кілька менших тому що, це сприяє кращій читабельності тексту, так як читачеві буває важко орієнтуватися у логіко-смислових зв’язках компонентів таких складних речень [24, с. 244 – 245].

Об’єднання та членування речень - це прийоми перекладу, які використовуються для покращення читабельності та структури речень у перекладі. Ось декілька прикладів об’єднання та членування речень в перекладі з польської на українську мову у художніх творах:

Оригінал: *Spacerowałam po parku. Nigdy nie widziałam tego miejsca wcześniej* [11, с. 9].

Переклад: *Я гуляла в парку і ніколи раніше не бачила цього місця* [6, с. 9].

Автор перекладу Б. Антоняк у цьому випадку об’єднала два окремих речення в одне, щоб поліпшити звучання речення та зберегти зв'язок між ідеями. На нашу думку, використавши такий прийом об’єднання речення перекладачу вдалось зберегти зміст, а також покращити вигляд речення.

Яскравий приклад, де чітко виражений прийом об’єднання ми маємо в наступному реченні:

Оригінал*: Słońce świeciło na niebie. Dzieci bawiły się na plażu. Lato było w pełni* [11, с. 12].

Переклад: *Сонце світило на небі, діти грали на пляжі, і літо було в розквіті* [6, с. 12].

У цьому випадку речення були об’єднані за допомогою сполучників, щоб створити більш зв’язний текст. Об’єднання речень в даному випадку буде дуже доречним, адже таким чином ми бачимо, як автор перекладу хотів

передати читачам всю суть цього речення, зберегти логічність та зміст. Автор перекладу об’єднала ці речення в одне, щоб читачам краще сприймався текст, і щоб підкреслити, яке саме було літо, передавши всі емоції.

Розглянемо, ще один приклад, в якому два речення об’єднані в одне:

Оригінал: *Przyszła do domu i zobaczyła list na stole. Zawartość listu ją zaskoczyła* [11, с. 3].

Переклад: *Прийшла додому і побачила листа на столі, вміст якого її здивував* [6, с. 3].

У цьому прикладі два окремих речення були об’єднані за допомогою сполучників, що допомогло передати послідовність подій більш зв'язно. Таким чином, використання такого прийому допомагає зрозуміти дії героїні, краще передати послідовність, а також речення буде більш зрозуміліше для читачів.

Пропонуємо розглянути ще один приклад, в якому простежується об’єднання речень:

Оригінал: *Podczas deszczu wyszedł na ulicę. Nie chciał załamać się przez pogodę* [11, с. 6].

Переклад: *Під час дощу вийшов на вулицю, не бажаючи здаватися через погоду* [6, с. 6].

У цьому прикладі речення були об’єднані для збереження зв’язності та структури тексту. Об’єднавши ці два речення в одне, автор перекладу хотів передати нам точний зміст речення, а також передати сутність, підсилити чому героїня не хотіла здаватися. На нашу думку, об’єднання цього речення було дуже доцільним.

Розглянемо ще один приклад об’єднання речень:

Оригінал: *Ciotka nie mieszkała, niestety, w centrum. Gdyby tak było, poszliby na Rynek Główny pooglądać kwiaciarki i pokarmić gołębie.* [11, s. 201]

Переклад: *Тітка, на жаль, не мешкала в центрі, інакше можна було піти на Ринок, подивитися на квітникарок, погодувати голубів.* [6, с. 212]

Можемо зауважити, що окремі речення в аналізованому творі перекладач об'єднала в одне, для того, щоб підсилити дії в романі, а також допомогти читачеві зрозуміти зміст та послідовність.

Об'єднання речення у всіх вищезгаданих прикладах було використано доречно. Такий прийом допоміг краще передати зміст речення, послідовність, логічність.

Розглянемо ще також приклади такої трансформації, як членування речення. В аналізовану романі ми виявили декілька таких трансформацій, які розглянемо:

Оригінал: *Wszystko wskazywało na to, że dom dziecka, przy którym przypadkowo się wczoraj znaleźli, nie jest tylko instytucją podobną do tej, w jakiej wychowywała się jej siostra, lecz tą,* ***w której ONA się wychowywała, a to stanowiło ogromną różnicę***. [11, s. 205]

Переклад: *Усе вказувало на те, що дитячий будинок, біля якого вони вчора випадково опинилися, не просто був закладом, схожим на той, де зростала її сестра.* ***Вона справді там жила, от у чому вся справа*** [6, с. 217]

Оригінал: *Zebrane w grupkach dziewczynki wystrojone w miniaturowe wersje sukien ślubnych, z wiankami na skręconych w precle włosach; obok chłopcy jak małe śnieżne pingwinki, rozprawiający żywo prawdopodobnie nie o samym sakramencie, bo on najmniejsze tu z tego wszystkiego budził emocje, lecz o czekających ich w domu prezentach, które kryły się teraz w wielkich pudłach z kokardami i ozdobnymi wstążkami.* [11, s. 206]

Переклад: *Дівчатка в мініатюрних версіях весільних сукенок, з вінками на по накручуваному волоссі, юрмилися групками. Хлопці поруч скидалися на невеличких пінгвінів, що жваво обговорювали аж ніяк не майбутню урочисту подію, яка, схоже, викликала в них найменше зацікавлення. Мабуть, вони хвилювалися через подарунки, які чекали на них удома у великих, перев'язаних стрічками, коробках.* [6, с. 217]

Оригінал: *Wujek patrzył na syna mokrymi oczami, co wcale nie musiało oznaczać ojcowskiego wzruszenia i zadowolenia z radości chłopca,* ***ponieważ rzeczywista przyczyna zawilgotniałych powiek mogła być znacznie bardziej prozaiczna: biesiadnicy byli już przy deserze, więc on był po paru głębszych, które powodują wzrost wylewności***. [11, s. 206]

Переклад: *Дядько дивився на сина вологими очима, що зовсім не означало батьківського зворушення й гордощів.* ***Справжня причина сліз в очах дядька Леона була більш прозаїчною: гості вже споживали солодке, отож він устиг вихилити кілька чарок, а це, як відомо, сприяє демонстрації щирості***. [6, с. 196]

Оригінал: *Nie wiedziała, skąd bierze siłę i odwagę****, ale w korytarzu znalazła drzwi, które wyglądały na sekretariat, i zapukała.*** [11, s. 207]

Переклад: *Не знала, звідки в ній стільки сили й мужності.* ***У коридорі побачила двері, за якими, певне, була канцелярія, і постукала.*** [6, с.197]

Оригінал: *Spała do południa i kiedy obudziła się z lekkimi dreszczami, śladzie po wczorajszym przemoczeniu i wyziębieniu****, kiedy już nogami odszukała kapcie i przeciągnęła je za brzeg łóżka, przyszła jej nagle do głowy myśl***. [11, s. 218]

Переклад*: Лінка спала до полудня й прокинулася з легенькою лихоманкою, наслідком того, що вчора вона промокла як хлющ і змерзла****. І коли вже намацала ногами капці й підсунула їх до себе, їй раптом сяйнула думка***. [6, с. 230]

Варто зауважити, що окремі речення оригіналу перекладач у романі «Кава з кардамоном» запропонував розбити на кілька речень, що дозволило розвантажити складносурядні конструкції та надало можливість читачу краще зрозуміти дії роману. Адже, як ми можемо побачити, в у всіх вищезгаданих прикладах в оригіналі ми маємо надто довгі речення, що ускладнює читачам розуміння, чіткість, і важко зорієнтуватися за подіями в тексті. Це не поодинокі випадки, і синтаксис роману переглянутий перекладачем дуже

ретельно. Завдяки розбиванню речень змінюється швидкість читання, динаміка описуваних ситуацій підсвідомо зростає. Таким чином, досягається природність авторської мови для українського читача. Тому, можемо підсумувати, що використання такого прийому, як членування речень у аналізованому творі є дуже доречним, допомагає краще зрозуміти зміст та події, котрі відбуваються в романі.

У цьому розділі, на основі зіставлення двох текстів твору « Кава з кардамоном», оригіналу на польській та перекладу на українській, ми побачили відмінності між ними, а також побачили, які трансформації використовує автор перекладу, Б. Антоняк. Серед них були лексичні та граматичні трансформації. Прийоми, які ми виділили у лексичних були: калькування, конкретизація, генералізація, антонімічний переклад та прийом цілісного перетворення, напр. - *To Mariza, chyba najbardziej znana gwiazda fado*.- *Це Маріза, здається, найвідоміша зірка фадо* (прийом калькування). У граматичних ми виділили такі прийоми: заміна, перестановка, додавання, опущення, об'єднання та членування речень, наприклад. ***Most Świętokrzyski*** *w porannej mgle, rozmazana czerwień tramwajów, kolorowe parasole*.- ***Свентокшиський міст*** *у ранковій імлі, нечіткі контури червоних трамваїв, кольорові парасольки* (насамперед тут використано цей прийом перестановки на початку речення). Окрім цього, ми дослідили, що в одному реченні може відбуватися декілька прийомів різних трансформацій, або тих самих трансформацій.

Окрім загального аналізу й дослідження перекладацьких трансформацій на прикладі досліджувального художнього твору ми зробили кількісний підрахунок (у відсотках) частоти використання трансформацій.

У результаті цього підрахунку ми отримали наступні результати: лексичні трансформації використовуються у 29% випадках, граматичні

трансформації посідають перше місце та використовуються у 71% випадку. За цими результатами маємо наступну візуальну діаграму.

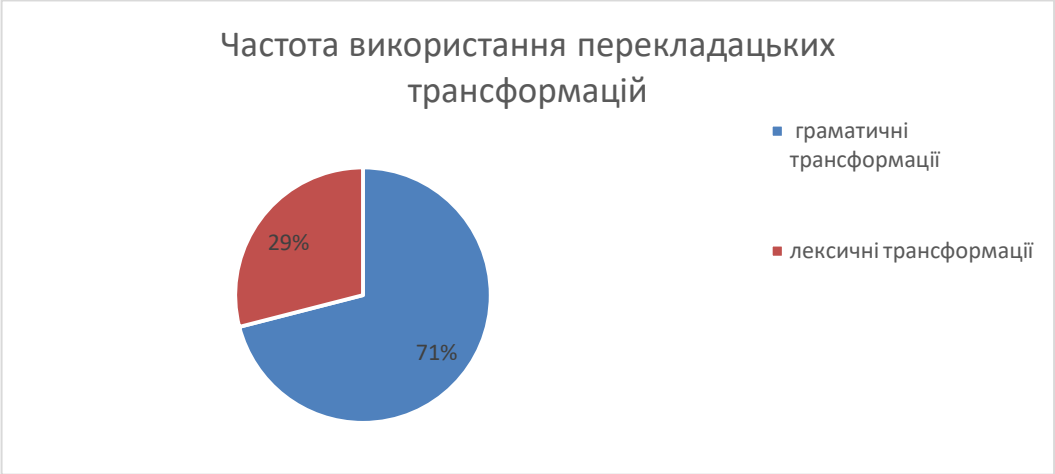

В результаті експерименту було визначено, що граматичні заміни є найбільш часто вживаною граматичною трансформацією, друге місце посідає додавання, а також перестановка. Щодо лексичних трансформацій, то перше місце посідає калькування та генералізація. Найменш поширені виявились наступні перекладацькі трансформації: конкретизація, антонімічний переклад та прийом цілісного перетворення, що демонструє нижченаведена діаграма.

ВИСНОВКИ

Проведене нами дослідження дозволяє зробити такі висновки:

1. Ми з'ясували, що термін переклад, як важке, різнобічне явище, яке здійснює суспільно головну функцію комунікації, яка полягає в процесах трансформації і передачі оригінального тексту одною мовою в перекладений текст іншою мовою.
2. У процесі дослідження було здійснено спробу осмислити поняття перекладацьких трансформацій. В цілому, виходячи з визначень, зробили висновки, що перекладацькі трансформації - це міжмовні перетворення, перебудова елементів вихідного тексту, операції перефразування сенсу з метою досягнення перекладацького еквівалента. Трансформації становлять ядро процесу перекладу. Таким чином, можна розглядати переклад як певний вид трансформації чи міжмовної трансформації.
3. У нашому дослідженні ми зрозуміли, що аналіз перекладацьких трансформацій здійснюємо, опираючись на класифікацію М. Максімова, виокремлюючи таким чином граматичні та лексичні, в межах яких розрізняємо окремі підтипи. Стратегія перекладу, безперечно, визначається особистісними якостями перекладача, який самостійно на практиці виробляє елементи власної стратегії, вміє інтуїтивно відчувати текст і підібрати відповідні прийоми та тактики перекладу.
4. Ми помітили, що труднощі, які виникають під часу перекладу, у більшості випадків пов'язані з лексичними конструкціями.
5. Аналіз перекладу твору Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном» демонструє, що перекладачі наближають текст до реалій української мови, що відображається у конструкції фраз, використанні в побудові фраз. Поза тим, перекладачі також дотримуються стилю тексту,

зберігаючи неповторний авторський «голос», який репрезентовано в унікальній стилістиці тексту та синтаксичних конструкціях. Перекладача Б. Антоняк можна вважати стилістом, адже вона вдало відтворює те, що розказується в романі, навіть використовуючи перекладацькі трансформації, все одно передає все зі стилем, щоб переклад був влучним, змістовним та зрозумілим.

6. Власне, чому перекладачі використовують перекладацькі трансформації? Польська та українська граматики дещо відрізняються і щоб правильно та змістовно перекласти той чи інший текст, нам потрібні трансформації. З точки зору граматики, різниця між польською та українською мовами відбувається переважно на рівні відмінювання, тобто відмінювання слів за числом, родом і відмінками. З таких граматичних відмінностей, які ми виокремили в роботі це були наприклад перестановки прикметника з іменником, а також перестановки частин речення. Також до таких відмінностей ми можемо віднести заміни родів, часто у творі в нас зустрічалися слова на –um, котрі в польській мові належать до середнього роду, а в українській мові до чоловічого, окрім таких замін, ще зустрічались заміни дієприкметника.
7. У результаті нашого дослідження ми виявили, що найчастіше траплялися граматичні перекладацькі трансформації, а саме заміни, додавання, перестановка, що було доведено у процесі кількісного аналізу.

   Маємо такі підрахунки - калькування-7%, конкретизація-4%, генералізація-8%, антонімічний переклад-4%. Заміна-17%, додавання-17%, перестановка-14%, опущення-12%, об’єднання та членування речень-11%.

Отже, переклад художнього тексту є одним зі складних видів перекладу, які вимагають від перекладача високого художнього смаку, володіння всіма видами текстових трансформацій (перестановка, заміна, додавання, опущення), вміння зберегти баланс між точністю передачі задуму автора та адаптацією тексту до реалій української аудиторії.

У подальшому вбачаємо перспективи наукової розвідки дослідження художніх текстів Йоанни Ягелло у контексті перекладу, адже перекладацька діяльність залишається однією з найцікавіших та найзапотребувальних ніш сучасної лінгвістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авксентьєв Л. Сучасна українська мова. Х. : Вища шк., 2008. 134 с.
2. Амеліна С. Конотативна еквівалентність у перекладі. Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету, 2014, 11: с. 5 – 14.
3. Алексеева И. С. Введение в переводоведение: Учебное пособие для студ. филол. и лингв. фак. высш. учеб. заведений. Санкт- Петербург: Филологический факультет СпбГУ – Москва, 2004. –С. 108.
4. Альзахрані, Дмитро. “Інтерпретація та переклад у дослідженнях Джорджа Сейнера”. Молодий вчений. 8(2018): 45 – 50.
5. Антонівська М. Головні особливості функціонування та перекладу метафор у сфері публіцистичного дискурсу. Молодий вчений, 2016. № 4.1. С. 19—23.
6. Афанасьєва Л. Лексико-семантичне поле як лінгвістичне поняття. Сучасні проблеми германського та романського мовознавства. Рівне, 2016. С. 115–120.
7. Білодід, Іван (ред.). Словник української мови. http://sum.in.ua/

Богайчук О. Лексичні трансформації в перекладі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2021, 49: с. 143 – 146.

8. Борковец Н. Техническая метафора в художественной картине мира. Дисс. Екатеринбург, 2000. 203 с.
9. Вовк В.Н. Мовна метафора у художньому мовленні. Природа вторинної номінації. Київ: Наукова думка, 1988. 312 с.
10. Галич О. Теорія літератури. К.: Либідь, 2008. 488 с.
11. Голуб О. Трансформації у перекладі: антонімічний переклад. Перспективні напрямки сучасної науки та освіти, 2018, с. 75 – 78.

12. Гончаренко, Лариса. “Сутність поняття «переклад» в міждисциплінарному та перекладознавчому аспектах”. Young Scientist. 11(2017): 196 – 201.

13. Демецька, Владислава. “Адаптація як поняття перекладознавства й культурології”. Вісник СумДУ. Філологічні науки. 1(2007). Т. 2: 96–102.

14. Залюбовська О. Практикум з риторики. Вінниця: ВНТУ, 2017. 71 с.

15. Зозуля М. Способи актуалізації концептуальної метафори-персоніфікації в романах У. Голдінга. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/323011586.pdf

16. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.178

17. Зотова В. Притча як форма художнього осмислення макро- і мікрокосму людини у прозі В. Ґолдінґа і В. Шевчука. Філологічні науки. 2015. Випуск 39. С. 98 – 102.

18. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2004. 276 с.

19. Кириченко О.; Ступак В. Антонімічний переклад як ефективний прийом контекстуального перекладу лексичних одиниць. 2016, 7 с.

20. Кондратьєва О. В. Відтворення метафорики романів Д. Брауна в українських перекладах. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. 2012. Вип. 22. С. 92—99.

21. Линтвар О. Лінгвостилістичні засоби вираження ідіостилю В. М. Теккерея в оригіналі і перекладі (на матеріалі тексту роману «Ярмарок суєти» і його екранізацій). Одеса. 2015. 261 с.

22. Ліщинська Н. М. Парадигма зла в сучасному українському, польському й англійському романі (Валерій Шевчук, Стефан Хвін,

Вільям Ґолдінг): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.05 «Порівняльне літературознавство». Тернопіль, 2007. 18 с. 200.

23. Луканська Г., Шишко А. Граматичні трансформації в художньому перекладі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 43. с. 125 – 128.

24. Максімов С. Практичний курс перекладу, Київ: КНЛУ, 2016. 286 с.

25. Мельник, Анастасія. “Прагматична адаптація як засіб подолання культурної асиметрії у перекладі анімаційного серіалу «Сімпсони»”. Вісник Житомирського державного університету. Філолог. науки. 4(2013): 284–289.

26. Олексієва Л. Конкретизація та генералізація при перекладі. Наукових статей студентів та викладачів відділення перекладу, 24.

27. Орлова І. Стилістичний прийом висування як складова стилю автора та його відтворення у перекладі. Іноземна філологія. 2014. 1(47). С. 9 – 12.

28. Ребрій О.В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, – 2012. – С. 376

29. Прокопенко А., Мозуль Р. Труднощі перекладу інтертекстуальних включень роману антиутопії О. Гакслі «Прекрасний новий світ». Записки з романо-германської філології. 2020. Випуск 2 (45). С. 69 – 77.

30. Пташніченко А. Вилучення та додавання як основні синтаксичні трансформації при перекладі художніх прозових творів з англійської на українську мову. 2014. с. 147 – 153.

31. Пономаренко О., Болдирева А. Конкретизація та генералізація при перекладі. Збірник наукових статей студентів та викладачів відділення перекладу, с. 24 – 30.

32. Селіванова О. Метафоричні трансформації в перекладі. Записки з романо-германської філології. 2015. Вип. 1 (34). С. 158 – 166.
33. Селіванова О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. Нова філологія. 2012. № 50. С. 201-208.
34. Селіванова, Олена. “Проблема трансформацій в перекладознавстві”. Вісник Черкаського університету. Серія філологічні науки. 3(2012): 33–40.
35. Селіванова, Олена. Сучасна лінгвістика. Полтава: Довкілля, 2006.
36. Тарасюк А.; Пилипенко І. Перестановка та заміна як основні граматико-синтаксичні трансформації при перекладі художніх прозових творів з англійської на українську мову. 2022. с. 266 – 272.
37. Białoskórska M. Rzeczownik barwa i jego synonimy w dziejach języka polskiego. Studia Językoznawcze. 2014. № 13. С. 7-27
38. Kierzkowska D., Kodeks tłumacza sądowego, Warszawa, Wydawnictwo P. T. Tepis, 1991, S. 134.
39. Kennedy V. R. Concepts of amplification in rhetorical theory. URL: https://digitalcommons.lsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2403&context=gradschool_disstheses
40. Kiszka B. Mętlarz, kręciciel, zamięsiciel… – wokół leksemu mąciwoda i jego synonimów. Postscriptum Polonistyczne. 2014. № 2 (14). С. 355 – 376.
41. Lehrer A. The influence of semantic fields on semantic change. Historical semantics historical word formation. Berlin: Mounton de Gruyter. 1985. P.283-296.
42. Lewicki R. Pojęcie transformacji przekładowych w kontekście statusu tłumacza // Lingwistyka Stosowana. – 2010. – Z. 3. – S. 45–52.
43. Markowski A. Wykłady z leksykografii. Warszawa, 2012.

44. McAllister, Lauren, Jane Callaghan, and Lisa Fellin. ‘Masculinities and emotional expression in UK servicemen: ‘Big boys don’t cry’?’ Journal of Gender Studies. 28(2019): 257-270.

45. Orkin M. M. Speaking Canadian English. An informal account of the English language in Canada. London : Routledge & Kegan Paul Ltd Broadway House, 2021.288 p.

46. Pacek J. Pole semantyczne książki. Przegląd Biblioteczny. 2015. Nr 4. S. 546-562.

47. Raw, Leo. Translation, adaptation and transformation. N.Y.: Continuum, 2012.

48. Steiner, George. After Babel. Aspects of language and translation. Oxford: Oxford University Press, 1998.

49. Szadyko S. Istota, miejsce, rola i znaczenie języków specjalistycznych we współczesnym globalnym świecie. Prosopon. Europejskie studia społeczno-humanistyczne. Warszawa. 2012, nr 1, s. 185-213..

50. Szemińska W. Sposoby reprezentacji wiedzy specjalistycznej w słowniku dla tłumacza. Rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski, 2014. Promotor: prof. dr hab. Jurij Lukszyn.

51. Tokarski R. T Struktura pola znaczeniowego, Warszawa, 1984.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Башманівська І. Лінгво-стилістичні особливості англомовних політичних промов. Вітражі. Збірка наукових праць. URL: http://eprints.zu.edu.ua/31015/1/%D0%91%D0%B0%D1%88%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%86.%2C%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F-3-5.pdf
2. Білодід, Іван (ред.). Словник української мови. http://sum.in.ua/
3. Євченко О. Параболізація як принцип створення інтелектуалізму. URL: http://eprints.zu.edu.ua/1290/1/01eovpsi.pdf
4. Зозуля М. Способи актуалізації концептуальної метафори персоніфікації в романах У.Голдінга URL:https://core.ac.uk/download/pdf/323011586.pdf
5. Зозуля М.О. Персоніфікація в романах У. Голдінга. URL: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/10715/1/%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2.pdf
6. Йоанна Яґелло « Кава з кардамоном» URL: https://uabook.com.ua/book/kava-z-kardamonom/#epub_reader_frame
7. Линтвар О. М., Плетенецька Ю. М. Квазіреалії у романі-антиутопії Джорджа Орвелла «1984» у перекладацькому вимірі. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/41116/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%9B%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%9F%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%94%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%87_.pdf
8. Мацько Р. Риторик URL: https://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38856/mod_resource/content/2/%D

0%A0%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9C%D0%B0%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%BE.pdf

9. Онофрійчук Ю. Жанрово стилістичні особливості роману «Володар мух» . URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21710/Zhanrovo_stylistychni_osoblyvosti_romanu_Volodar_mukh.pdf?sequence=1
10. Aspekty kulturowe w tłumaczeniu tekstów specjalistycznych. Dolata-Zaród, Anna. "Rocznik Przekładoznawczy". - 2009. - S. 83-91. https://rebus.us.edu.pl/handle/20.500.12128/14478
11. Joanna Jagiełło «Kawa z kardamonem». URL: https://www.legimi.pl/ebook-kawa-z-kardamonem-joanna-jagiello,b132774.html.
12. Słownik języka polskiego. URL: https://sjp.pwn.pl/
13. Sokołowska M. Synonimy jako wykładniki spójnos´ci w teks´cie Vitae Miltiadis Korneliusza Neposa. URL: https://bibliotekanauki.pl/articles/1964457.pdf&ved=2ahUKEwj5j_3ciqn9AhVFxQIHHXqPB7k4ChAWegQIBBAC&usg=AOvVaw1o6BveAadAKBuiHZPK4Klv

RESUME

Celem naszych badań była analiza przemian translacyjnych w ukraińskim przekładzie dzieł Joanny Jagiełło.

1. Odkryliśmy, że termin tłumaczenie jest wieloaspektowym zjawiskiem, które pełni społecznie główną funkcję komunikacji, czyli proces przekształcenia i przekazywania tekstu oryginalnego w jednym języku do tekstu przetłumaczonego w innym języku.
2. W trakcie badań podjęto próbę zrozumienia pojęcia transformacji tłumaczeniowych. Ogólnie rzecz biorąc, na podstawie definicji stwierdzono, że transformacje tłumaczeniowe to przekształcenia międzyjęzyczne, przebudowa elementów tekstu źródłowego, operacje przeformułowania sensu w celu osiągnięcia odpowiednika tłumaczeniowego. Transformacje są podstawą procesu tłumaczenia. Tłumaczenie można więc postrzegać jako rodzaj transformacji lub transformacji międzyjęzycznej.
3. W naszym badaniu odkryliśmy, że analizę translacyjnych transformacji wykonujemy w oparciu o klasyfikację M. Maksymowa, oddzielając w ten sposób gramatyczne i słownicze, w których rozróżniamy poszczególne podtypy. Strategia tłumaczenia jest niewątpliwie określana przez osobiste cechy tłumacza, który samodzielnie w praktyce tworzy elementy własnej strategii, potrafi intuicyjnie odczuwać tekst i wybierać odpowiednie metody i taktyki tłumaczenia.
4. Właściwie dlaczego tłumacze korzystają z transformacji tłumaczeniowych? Gramatyka polska i ukraińska różnią się nieco i aby poprawnie i sensownie przetłumaczyć ten czy inny tekst, potrzebujemy przekształceń. Z gramatycznego punktu widzenia różnica między językiem polskim i ukraińskim występuje głównie na poziomie deklinacji, czyli deklinacji słów ze względu na liczbę, rodzaj i przypadki. Z takich różnic gramatycznych, które wyróżniliśmy w pracy, były to na przykład permutacje przymiotnika z

rzeczownikiem, a także permutacje części zdania. Do takich różnic możemy zaliczyć także podstawienia rodzaju, często w pracach spotykaliśmy wyrazy z –um, które w języku polskim należą do rodzaju nijakiego, a w języku ukraińskim do rodzaju męskiego, oprócz takich podstawień pojawiały się także podstawienia imiesłowu.

5. Analiza tłumaczenia dzieła Johanny Jagiello "Kawa z kardamonem" pokazuje, że tłumacze zbliżają tekst do rzeczywistości ukraińskiego, co znajduje odzwierciedlenie w konstrukcji fraz używanych w budowie fraz. Ponadto tłumacze również przestrzegają stylu tekstu, zachowując niepowtarzalny autorski «głos» , który jest reprezentowany w unikalnej stylistyce tekstu i konstrukcjach składniowych.
6. W naszych badaniach odkryliśmy, że najczęściej pojawiają się gramatyczne przekształcenia tłumacza, takie jak zastąpienie, dodawanie, przemieszczanie, co potwierdziła analiza ilościowa.
7. Tłumaczenie tekstu artystycznego jest więc jednym z trudnych rodzajów tłumaczenia, które wymagają od tłumacza wysokiego smaku artystycznego, posiadania wszystkich rodzajów transformacji tekstowych (przemieszczanie, zastępowanie, dodawanie, pominięcie), umiejętności zachowania równowagi między dokładnością przekazu zamiaru autora a adaptacją tekstu do rzeczywistości ukraińskiej publiczności.
8. W dalszej części zobaczymy perspektywy badań naukowych nad tekstem artystycznym Joanny Jagiełło w kontekście tłumaczenia, ponieważ działalność tłumacza pozostaje jedną z najciekawszych i najbardziej wymagających nisz współczesnej lingwistyki.